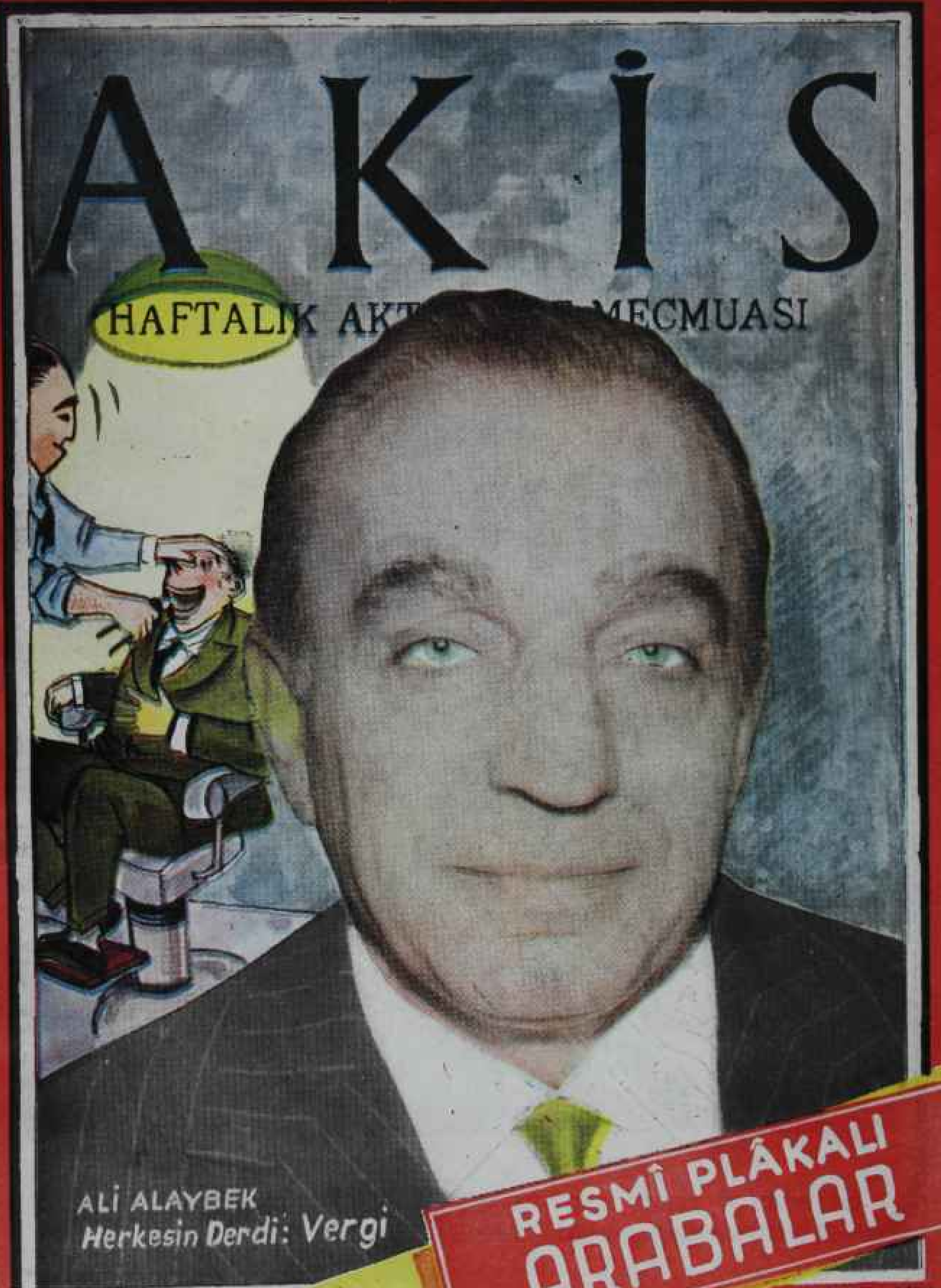
11 ARALIK 1961 SAYI: 389



FIATI: 1 LİRA

A K İ S

Haftalık Aktualite Mecmuası

Yıl: 8, Cilt: XXIII, Sayı: 389

Yazı İşleri:
Rüzgarlı Sokak No: 15
Tel; 11 89 92
P. K. 582 Ankara

İdare:
Rüzgârlı Sokak No: 15
Rüzgârlı Matbaa
Tel: 10 61 96

Başyazar
Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER

Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Yazişleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

Klişe
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Anlak yasa--ına oymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları:
8 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (82 nüsha) 40.00 lira

İlan şartları:
Santimi: 20 lira
3 renkli arka kapak : 1.500 TL.

İlan işleri:
Telefon: 10 61 96

Dizildiği yer :
Rüzgarlı Matbaa

Basıldığı yer :
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
FİYATI : 1 LİRA

Basıldığı tarttı: 10.12.1961

Kapak resmimiz
Ali Alaybek
Derdin başı: Vergi

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Geride bıraktığımız yılların hususiyeti, AKİS okuyucuları için bir "Mecmuayı Okuma Sırası" çizmiştir. Eğer bu mecmuayı hazırlayanlar yanılmıyorlarsa, ama şöyledir: Evvela, resim altlarına bir göz atılmaktadır. Sonra, YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızdaki çerçeveli yazılar okunmaktadır. Bunu takiben, aynı kısmın metin sütunları ele alınmaktadır. Arkadan sıra "Haftanın İçinden", "Kendi Aramızda" gibi daha uzun yazılara gelmektedir. Bu fasıl bittiğinde okuyucularımızın çoğu, diğer taraflara şöyle bir bakmakta, kendilerini pek alâkalandıracağını sandıkları kısımları gözden geçirmektedirler. Ama ekseri kimseler, YURTTA OLUP BİTENLER faslıyla birlikte, mecmuanın bittiği ve kendilerinin tatmin oldukları kanaatine vasıl olmaktadırlar. İç politikanın dışında kalan taraflar, o konuların alâkalıları ve bir de, zamanı daha bol aile fertleri tarafından takip edilmektedir. Boşa bildiğimiz içindir ki geride kalan yıllar içinde, okuyucularımızın mutlaka dikkatini çekmesini istediğimiz kısımlar olunca, onu, mecmuasının başına, YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarının yerine almışızdır ve YURTTA OLUP BİTENLERİ daha geriye atmışızdır.

Bugün, iç politika hadiseleri bir sükûnet devresine girmiştir. Bonon yanında, o hadiselerin pek "koyu politika" olan veya şahıslarla fasla alâkalı kısımlarını örtülü geçmek, gene bu sütunlarda bandan üç hafta önce belirtildiği gibi, AKİS'in kararıdır. Ancak, şimdi mecmuanın öteki fasıllarının gittikçe alâka çekici bir hal aldıkları okuyucularımızın dikkat nazarlarından kaçmamış olsa gerektir. Nitekim, aldığımız mektuplardan öğreniyoruz ki geçen sayımızdaki İKTİSADİ ve MALİ SAHADA kısmımız, YURTTA OLUP BİTENLER fazlımızdan bile büyük alâkayla takip olunmuş, Bütçe ve memur maaşları konusunda yazdıklarımız geniş okuyucu kütlesini memnun etmiştir. Bundan böyle, haftanın hadiselerine göre, şu veya bu kısmımız, gerek metin sütunları, gerekse onların yanında yer alacak çerçeveli yazılarla okuyucularımızı Türkiyenin ve dünyama başka alemlerine götürmeye çalışacaktır. Bono yaparken, her hafta bir tertip değişikliği ile karşınıza çıkmamak için fasıllar yeril yerinde bırakılacaktır. O bakımdan, okuyucularımızın "Mecmuayı Okuma Sırası" Üzerinde ufak tâdiller yapmaları gerekecektir.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Zaten bir haftalık mecmua, bir aileyi bir hafta müddetle meşgul etmemeli midir? Magazinlerin yanında -onlar, bakmak içindir-, haftalık aktüalite mecmualarının görevi budur.

Bu sayımızda, milletin iktisadi ve sosyal saha üzerine eğildiği ve hükümet çalışmalarının o tarafa meylettiği sırada İKTİSADİ ve MALİ SAHADA sayfalanınız büyük itinayla hazırlanmıştır. Okuyucularımız, başyazımızı da o fasıl içinde bulacaklardır. Zaten görülecektir ki İKTİSADİ ve MALİ SAHADA sayfalarımız canlılık ve sıkmama yönünden YURTTA OLUP BİTENLERİ aratmayacaktır. Üstelik, Kapak Konusu olarak seçtiğimiz "Vergi" meselesi de bütün vatandaşları en ziyade alâkalandıran bir hayati meseledir.

Saygılarımızla — AKİS

Cilt: XXIII, Sayı: 389

A K İ S

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

11 ARALIK 1961

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

"Godot'yu beklerken"

Şu satırlar yazılırken pek çok kimse. Türkiyede, bütün işlerin hala neden düzelememiş olduğunun merakı içindedir. İşte, Meclis açılmıştır, Hükümet de kurulmuştur. Üstelik bunun başında İsmet İnönü vardır. Meclis yeni hükümete güvenini izhar etmiştir. Halbuki, her şey güllük gülistanlık olmamıştır. Ceplere para dolmamıştır. Vergiler inmemiştir. Sıkıntı bitmemiştir. Af gelmemiştir. Dokuz sıfırlı rakamlarla ifade olunan bir amerikan yardımı görünmemiştir. Halk kahkahalar atmamaktadır. Geçim derdi kaybolmamıştır. Ekmek gene pahalıdır, ayakkabı fiyatları ateş pahasınadır, ücretlere zam yapılmamıştır.

Eee?

Bu grubun karşısında bir başka grup vardır. Bunlar, insaf talep etmektedirler. Memleket, hiç de pembe gözlüklü Maliye Bakam Kemal Kurdaşın iddia ettiği gibi sağlam bir ekonomik ve mâli durum içinde devralınmamıştır. Yıllar yık süren kötü İdarenin yaraları, pembe gözlüklü zat sayesinde sarılmamış, dejenere edilmiştir. Meclis, bundan sadece birbuçuk ay önce açılmıştır. Hükümet, yalnız üç hafta evvel kurulmuş, iki hafta evvel güven oyu almıştır. 15 gün bu! 15 günde bir hükümet, işlere vukuf dahi peydan edemez. Nerede kaldı düzeltme, nerede kaldı ıslahat? Devlet mekanizması otomobil değildir ki gaza basınca tıkır tıkır işlesin.. Şimdi durumu tetkik, bir teşhis koymaya çalışma ve tedavi çaresini, yolunu usulünü tesbit devresidir. Bu fasıl tamamlanmadan, bir iyileşmenin ancak psikolojik faydalarını toplum hayatında hissetmek kabildir. Evet, 15 gün u! Memleketin kaderi, sadece 15 gündür İsmet İnönünün elindedir. Adam, sihirbaz değil ya..

O halde?

Bu karşılıklı fikirlerin kuvvetle ileri sürüldüğü hafta biterken, gerçek şudur ki milletin geniş ve akü başında kütlesi bir bekleyişin içindedir. Aşırı bir acelecilik yoktur, şartlar gerektiği şekilde takdir olunmaktadır, bırakma milletleri, 15 günün insanların hayatında dahi bir mâna ifade etmediği görülmektedir. Ancak, bekleyişin ilânihaye devam etmemesi ve meselelerin bir sistem içinde, dört başı mamur şekilde ele alınması, bir an önce icraatın başlaması da şarttır. Muhalefetleri yıllarında halkın içinde bulunduğu sıkıntıyı iyi terennüm eden ve bunlara karşı basit çarelerin mevcut olduğunu söyleyenlerin, şimdi, iktidardayken aynı görüşleri muhafaza etmeleri şarttır. Türkiyeyi bir sistemin kurulması ve işletilmesi kurtaracaktır. Bunun bir haftanın, beş haftanın, on haftanın işi olmadığı muhakkaktır. Ama, şu söz do İsmet İnönünün bir sözüdür:

"Bir işi bitirmenin ilk çaresi, o işe başlamaktır!"



İsmet İnönü Başbakanlıktan çıkarken

Bulduğu bir dipsiz kile ve boş ambar oldu

Hükümet

Gırtlağa kadar

Bitirdiğimiz haftanın sonunda, başkentin siyasi çevrelerinde, herkesin ağzında bir tek konu vardı: İnönü - Hare görüşmesi Başbakanın Amerika Büyük Elçisiyle Başbakanlık odasının sıkı sıkıya kapatılmış kapıları arkasında iki saatten fazla bir süre başbaşa konuşması -odada bulunan üçüncü şahıs Bülent Ecevit Çalışma Bakanı sıfatıyla değil tercüman olarak toplantıya alınmıştıbütün merakları üzerine çekti.

Görüşmenin yapıldığı cuma sabahı, İsmet İnönü Başbakanlığa geldiğinde saat onu biraz geçiyordu. Onbire bir kaç dakika kala, Büyük Elçiliğin siyah renkteki ve küçük çapta bir vapuru andıran büyüklükteki otomobili, bayrağı dalgalana dalgalarla Bakanlıklar durağı istikametinden gelip Başbakanlık sokağına saptı ve binanın kapısı önüne yanaşarak durdu. Büyük Elçi koyu renk giyinmişti. Çevik bir hareketle arabadan indi ve içeriye girdi Gelişi. Başbakan İnönünün daveti üzerine oluyordu. Daha önceden tanışan iki siyaset adamı samimiyetle el sıkıştılar. Girizgâh çok kısa sürdü. İnönü, lâfı fazla döndürüp dolaştırmadan anlatmak istediği hususları Amerikanın Türkiyeye gönderdiği en anlayışlı Büyük Elçilerden biri olan Hare'e nakletti.

Bu, daha sonra Büyük Elçinin belirttiği gibi "uzun, samimi ve açık bir hasbihal"- oldu. Başbakan o toplantıda, memleketimizin 1 numaralı müttefikine memleketimizin durumunu, meselelerini ve kendi görüşüne göre bunların hal çaresini hiç bir şey saklamadan, hiç bir arka fikir taşımadan ciddi ve vakur tanda, zihninden geçen bütün ihtimalleri de sıralayarak anlattı. Doğrusu istenilirse 1 numaralı müttefikimizin Ankaradaki temsilcisi, İnönünün kendisine naklettiklerinden bir çoğunu zaten biliyordu ve kendi kafasında -daha doğrusu, hükümetinin kafasında- bu konuda tasarlanmış fikirler vardı.

İsmet İnönü aynı gün akşam üzeri, Bakanlarını toplayarak onlara Büyük Elçiyle yaptığı görüşme hakkında, daha doğrusu Büyük Elçinin



Cevdet Sunay
Yetkili temsilci

kendisine, söyledikleri konusunda bilgi verdi. Yoksa, memleketin ne halde olduğunu ve nasıl devralındığını İnönünün bütün Bakanları da -C.H.P. liler ve A.P. liler- görmüşlerdi ve bilmekteydiler.

Tutulacak taraf yok...

İsmet İnönü Başbakanlık görevini kabul ettiğinde, memleketin siyasi durumu bir yana, ekonomik ve sosyal durumu konusunda da hiç hayal etmiyordu. Bu yüzdendir ki sırtına alacağı yükün ağırlığını müdrikti ve seçimlerin bilinen neticeyi vermesinin bu yükü hafifletmeyip ağırlaştırdığını görüyordu. Fakat Başbakan, Bakanlarıyla birlikte masa başına oturunca ve meselelerin üzerine eğilince gerçeğin her türlü hayali aştığını ve Türkiyenin ciddi

Bir Görüş

A.P. lilerle Hasbihal

Dr. Mustafa KENTLİ

Son genel seçimlerle milli irade bildiğimiz gibi tecelli etti. Anlaşıldı ki, yeni seçim sistemine göre, Türkiyede tek bir partinin mutlak egemenliği devri geride kalmıştır. Bu su götürmez gerçeğin tabii sonuca olarak, ortak iktidarlar devrine girmiş bulunuyoruz. Nisbeten kısa süren bir hükümet buhranından sonra memleketin en kuvvetli iki siyasi partisi, iyi niyetle ve eşit şartlarla işbirliğine karar verdi ve birlikte iktidara geldi. Bir "De la Palisse Hakikati" gibi görünse de, söylemeliyim ki, artık siz bir Muhalefet Grubu değilsiniz. Tıpkı C.H.P. Grubu gibi, İktidarın eşit bir parçasısınız. Bu elbirliğiyle Cumhuriyet rejimimiz bir kazaya kurban gitmekten, açıkçası "Sezaryen bir demokrasi" şeklinde dejenere olmaktan kurtulmuş bulunuyor. İşbirliğinin ilk müspet ve son derece önemli neticesi budur. Eğer bu koalisyon kabinesi uzun ömürlü olursa memlekette huzur ve istikrar yerleşir. Kalplerdeki buzlar çözülür, kanayan yaralar sarılır. Terakki yolunda aşılacak engeller azalır. Biz buna samimi olarak inanıyoruz. Sizin de büyük bir çoğunluk halinde inanmanızı temenni ediyoruz. Bu düşman çatlatan inanç, memleketi kardeş kavgasına götürmek isteyenleri daha şimdiden kahretmektedir. Liderleriniz bizimkilerle, bilhassa sayın İnönü ile, yakından temas edince gördüler ki bizler "uzaktan göründüğü kadar sevimsiz" insanlar değiliz. Devlet ve hükümet anlayışımız, ümitlerimiz, ıstıraplarımız hemen hemen aynıdır. Meselâ biz de sizin gibi İhtilâlin ölümsüz bitmesini istedik. İnönünün sekiz sayfalık muhtırası tarihe mal edilince göreceksiniz ki bu işte de önderliği o yapmış ve sanıldığından çok fazla ağır basmıştır. Fakat ne o, ne de bizler bu konuyu, diğer politikacılar gibi, seçim plâtformuna getirmedik. Biz hak bilerek savunduğumuz dâvaların, oy pusulası şeklinde dahi olsa, derhal nakde tahvil edilmesi yoluna gitmiyeceğiz. Bu yüzden seçimlerde büyük kayıplara uğrayabiliriz. Bu kayıplara seve seve katlanışımızı süper - realist politikacılar budalalık diye vasıflandırabilirler. Söz konusu olan, şahsi başarı yahut parti zaferi ise, birlikte belki de haklıdırlar. Fakat biz bu "yeni gün, yeni kısmet" gibi düşünce ve eğilimlerin üstünde kalmak istiyoruz. Çünkü biz, idealist Atatürkün kurduğu bir partinin mensupları olarak, ideallerimize sadakatle bağlı kalacağız. İdeal, uzun vadeli bir gerçeğe inanç diye de tarif edilebilir. İyi niyetle, sabırla ve kalplerimizi dolduran sevgiyle bütün siyasi partilerimizin, bilhassa sizlerin bizi daha iyi anlamanızı bekliyeceğiz.

Sizinle aynı ideallere sahip olduğumuzu tekrar ederim. Bütün sinsi faaliyetlere ve kışkırtmalara rağmen, Türkiye halkı taban tabana ot doktrinlerle parçalanmış bir toplum değildir. Onun idealleri şöyle özetlenebilir: İnsan haklarına uygun kanunların egemenliği altında hür ve müstakil yaşamak, düşük hayat şartlarını en kısa zamanda düzeltmek... Bunlar hür milletlerin müşterek idealleridir.

Şefkat politikasına gelince, bu hususta onikinci asrın en büyük seyyahı ve Mucem-el-Buldan adlı coğrafya lügatının müellifi Yakut-i-Hamavinin bir müşahedesini nakletmekle sözlerime son vereceğim. Bu zat Türkistan, Çin Ve Anadoluyu taramış, Anadolu halkına olan hayranlığını birkaç defa şöyle belirtmiştir: "Ben hiç bir ülkede, Anadolu halkında gördüğüm insanlığı ve şefkati görmedim. Anadolu şefkat ülkesidir. Orada hiç bir tasan, hiç bir yolcu ne açlıktan ölür ne açıkta kalır, ne de dinsel inançlarından ötürü kötü muameleye uğrar."

Yeni siyasi mahkûmlarımıza karsı umumi efkârda yükselen şefkat dalgasının köklerini bu geleneklerimizde aramalıyız. Yalnız, biraz sabırlı olalım.

bir buhran içinde olduğunu dehşetle farketti. Bir Bakanlar Kurulu toplantısında "Kendimi, Türkiyenin halini bilir sanırdım. Meğer, bildiğimden çok daha fena vaziyetteymiş" demesinin sebebi bu oldu. Yeni Hükümet nereye el atsa bir dert, sıkıntı, gözboyacılığın astığı bir yara, politika gayretiyle . sebebiyet verilmiş bir sarar, ziyan, hattâ rezalet buldu. Neler, yarabbi neler yapılmamıştı ki.. Günü gün etmenin endişesi, koca memlekette sıhhatli pek az müessese bırakmıştı. Allahtan ki İnönünün başına bu durum ilk defa gelmiyordu. Bundan yıllarca önce, ilk defa Başbakan olduğunda karşıtına gene böyle bir manzara çıkmıştı.

Başbakan işe ümitle değil ama, cesaretle sarıldı. Önce, şu Bütçeyi bağlamak meselesi vardı. O iş bir kere, hiç olmazsa kağıt üzerinde tamamlanınca o cilanın altına inmek zamanı gelecekti, imkânların gösterdiği, 10 milyar civarında bir bütçeydi. Halbuki, Bakanlıkların talepleri 14 milyarı gerektiriyordu. Milli Birlik idaresi bunu 12 milyar civarına indirmişti. Fakat üst tavafının nasıl halledileceği meçhuldü. İnönü, Devlet Plânlama Teşkilâtının da yardımıyla bir hedefin mutlaka elde edilmesi lüzumunu öne aldı: Bütçeden, 3 milyarlık yatırım yapılacaktı Bunun da yolu, cari masraflardan mümkün nisbetinde kısmaktı. Bakanlar, bakanlıklarıyla alakalı bütçeleri bu açıdan budadılar. Savunma masrafları konusunda İnönü şahsen ve kumandanlara memleketin gerçek mali durumunu göstererek birkaç yüz milyonluk kısıntı Bağlayabildi. Ama gene de Bütçe, istenilen, daha doğrusu gönülün istediği hacme sokulamadı. O zaman, bazı zarurî tırpanlamalara başvuruldu. Bu fasılda yeni Başbakanın tek hatası, bazı zaruretlere gereği kadar önem vermemesi oldu. (Bk. İKTİSADİ ve MALİ SAHADA - "Bütçe")

Vadeli ıslahat

İnönü Hükümeti, önündeki işi iki kısma ayırdı. ilk senenin işi, bu görüşe göre, ekonomik bayata gerekli hareketi vermektir. Zira her şey, şu anda durmuştur ve bekleyiş halindedir. Evvelâ, çarkları, yavaş da olsa kıpırdatmak lazımdır. Bütçe o gayeyle hazırlandı. Hayat bir defa hareket haline geldikten sonradır ki. İsmet İnönünün niyeti bir sistem içinde memleketin meselelerini topyekün ele almaktır. Hükümetin talihi. İnkılâptan sonra kurulmuş Devlet Plânlama Teşkilâtının bir kısım çalışmalarını saten hazır halde bulması oldu. 1963'ten itibaren Beş Yıllık Plân hazırlanıyordu. Bu plân gereğince, bir sistem kurulacaktı. Elbette ki sistem, vatandaştan çok fedâkârlık, gayret ve iyiniyet isteyecekti. Bunun ise, o sisteme daha geçmeden, memleketin idareci zümresi

Kompleksiz bir Dış Politika

Bir memlekette ne zaman bizim 27 Mayısımız farzında bir rejim değişikliği olsa, bir memlekette ne zaman bizim Koalisyon Hükümetimiz gibi bir hükümet işbaşına geçse derhal zihinlere bir sual takılır: "Acaba, dış politikada bir değişiklik olacak mı?" Bu yüzdendir ki Türk Silâhlı Kuvvetleri, daha ihtilâl sabahı radyodan millete seslendiğinde NATO ve CENTO andlaşmalarına sadık kalınacağım bildirmiştir. Bu yüzdendir ki İnönü Hükümeti, programında, prensibinin "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" sloganı olduğunu belirtmiş, Türkiyenin bir batı bloku üyesi bulunduğuna -ve kalacağını- bildirmiş, NATO ve CENTO andlaşmalarının dış politikamızın esasını teşkil edeceğini tekrarlamıştır. Buna rağmen ne İhtilâlden sonra, ne bugün dış politikamız üzerinde spekülasyon eksik olmuştur.

İnönü, Atatürkün dış politikasını yürüten adamdır. İnönü, İkinci Dünya Savaşında ve ondan sonraki devirde Türkiyenin dış politikasını çizen adamdır. İnönü, D.P. devrinde dahi dış politika üzerinde tesir etmiş olan adamdır. Bu, dış politikamızın bir devamlılığıdır. Dış politikamızın bir ikinci devamlılığı, İkinci Dünya Harbinden bu yana, 1945'in bilinen hadiselerinden sonra, daha Batı bloku yokken Türkiyenin o cephede yerini almış bulunmasıdır.

Şu anda, dünyanın iki büyük gruba ayrılmış olduğu herkesin malumudur. Bir de, bu iki grup arasında yer almış Üçüncü Kuvvet vardır. Türkiyenin, iki blok arasından Doğu blokuna katılması, yani 180 derecelik bir dönüşle saf değiştirmesi «a fantezisi muhayyelelerin bile alabileceği bir ihtimal değildir. Bunu, aklı başında her hangi bir kimse düşünmemektedir bile.. Üzerinde en ziyade spekülasyon yapılan husus, Türkiyenin Tarafsızlar blokuna katılmasıdır. Türkiye için, herkes emin olmalıdır ki, bu alternatif te yoktur. Dünyanın bugünkü durumu içinde Türkiyenin ne milli hisleri, ne jeopolitik durumu, ne de, doğrusu istenilirse menfaati böyle bir ihtimali haklı göstermektedir. Türkiye, Batı sisteminin bir parçası olmakta devam edecektir.

Ancak, bilinmesi lazımdır ki bunun parayla, pulla, yardımla bir alâkası yoktur. Demokratik rejim bu topraklar üzerinde itibarım muhafaza ettikçe ve yaşadıkça hangi blok, hayat şartları ve usûlleri bakımından bizinde hususiyet arzediyorsa Türkiye onun içinde olacaktır. 1945'in ve ondan hemen sonra gelen bir iki yılın buhranlı günlerinde, Truman Doktrininin esasları atılırken bir Amerikalı Türkiyenin durumunu mükemmel tarzda hülâsa etmiştir:

"— Türkiye, biz yardım eder sek Rus taleplerine karşı daha sıkı dayanacaktır. Ama Türkiye, biz yardım etmesek de Rus taleplerine karşı dayanacaktır.."

Bizim hususiyetimiz budur.

Sade, biz aynı zamanda Rusyayla da komşuyuz. Onunla dostluk, en halis temennimizdir. Rusyayla iyi münasebetler kurma bahsinde, hiç bir kompleksimiz yoktur. Amerika Rusyayla çeşitli sahada temastan çekinmeyecek, biz çekineceğiz! Kendine güvenen, sağlam bir Türk hükümeti için böyle bir düşünceye, tutumunda yer yoktur. Biz Batı blokunun mesele çıkaran, hırçın, belâlı üyesi değiliz. Yalnız dostluk duygusuyla dolu, yalnız nefis emniyeti bahsinde titiz, yalnız kendini her hal-ü kârda savunabilecek imkânları sağlamış, hiç bir mütecaviz emel taşımayan ve hiç bir mütecaviz gayrete vasıta olmamaya kararlı bir üye.. Herkesle iyi geçinmekten, herkesle arka fikir taşımaksızın samimi münasebet kurmaktan, hiç kimseyle aramızda buz bırakmama niyetinden başka gayemiz, hedefimiz, plânımız yoktur ve olmayacaktır. Amerika ile, NATO İle, CENTO ile ittifakımıza hep sadık kalacağız. Bu gerçeği müttefiklerimize de, komşularımıza da, aynı dünyada beraber yaşadığımız başka memleketlere de tam bir açıklıkla duyurmak için İnönü Hükümeti elin den gelen tek gayreti esirgemeyecektir.

tarafından gösterilmesi şarttı. Bu bakımdan İkinci' Cumhuriyetin ilk yılları ile Birinci Cumhuriyetin ilk yılları arasında bir zihniyet ve telâkki farkı oldu. "Makam Arabaları Meselesi" yeni zihniyet ve telakkinin ilk ve basit işareti yerine geçti. Bu, henüz bir sistem içine yerleşmemiş olması dolayısıyla yol açtığı demagoji isnatları bir tarafa, geniş halk kütleleri tarafından çok iyi karşılandı.

Dün ve Bugün

Birinci Cumhuriyet, karşısında en önemli mesele olarak "Otorite Buhranı"nı bulmuştur. Asırlar boyunca otoritenin padişahlık müessesesi tarafından temsil edildiği Türkiyede bu müessesenin lâgvediliverme-si bir "vacuum = boşluk" yaratmıştır. İktidarın yeni sahipleri, halk tarafından bir nevi gasıp, gidenlerin yerlerini çapları ve prestijleri itibariyle asla dolduramayacak bir takım gibi görülme tehlikesini baştan silmeye çalışmışlardır. Bu yüzdendir ki otoritenin . asırlar boyu sembolü olan sikke ve pul basma işi ön plana alınmıştır. Para ve Pul Gazi adına basılmış, Sultanlardan boşalan ve başkası tarafından işgal edilmesi caiz görülmeyen saraylar, köşkler, otomobiller ve arabalar Gazi tarafından kullanılmış, yeni Devletin eski Devletten farkı olmadığı en gösterişli tarzda gösterilmiş. Otorite Buhranı tehlikesi bertaraf edilmiştir.

Aradan yıllar geçip te bu mesele tamamile unutulunca günün başka zaruretlere ihtiyaç gösterdiği gerçeği ilk D.P. iktidarı tarafından görülmüştür. O yüzdendir ki Bayar - Menderes rejiminin 1950 yılında giriştiği "Gösterişsiz, şatafatsız, âlâyişsiz, basit ve ucuz hükümet etme sistemi" takdirle karşılanmış, bir ciddi ihtiyacı karşılamıştır. Ama lider takımının beşeri zaafları, formasyonu, basitliği kurulan sistemi kısa zamanda altüst etmiş, ciple Meclise gelenler iktidarlarının ikinci yarısında Hint mihraceleriyle aşık atar olmuşlar ve toplumda ciddi, endişe verici, tehlikeli tepkilerin dogmasına yol açmışlardır.

Makam Arabaları Meselesi, İnönünün bu yeni vaziyet karşısında şahsen ve iktidar olarak takınacağı tavrın ilk alâmeti şeklinde ortaya çıktı. Bunu anlayan elbette ki anladı. Bu yüzdendir ki, modelini daima en büyükten alan toplumumuzda, bilhassa devlet sektöründe tasarruf, masrafsız iş görme, şatafat ve alâyiş düşmanlığı hisleri üste çıktı. Tabii bu arada, İnönüye hücum etmek isteyenler bu davranışın bir demagoji ve gösteriş olduğunu, kısa zamanda unutulup gideceğini söylemeden edemediler. Ama İsmet Paşanın, yeni harfler kabul edildiği gün o harflerle yazmaya başladığını ve o günden bu yana tek eski harf yazmamış bulunduğunu hatırlayanlar iddia sahiplerine için için gülmekten kendilerini alamadılar.



İlhami Sancar
Dolar peşinde

Kulağa Küpe

Ele verir talkını !..

Türkiye göklerinden tehlike bulutlarının uzaklaştığını görür görmez, geçenlerde, kalemini kapıp yeniden ortaya fırlayanlardan biri A.P.li Y.T.P. li, C.K.M.P. li senatör ve milletvekillerine soruyor:

"— Ne demeye, hemen Kayseri müşterilerinin affı için Meclise bir teklif dayamazsınız? Hani neredeyse inisyatifi C.H.P. li milletvekillerine kaptıracaksınız!"

İşte, adamın aftan anladığı, işte adamın aftan beklediği!.

Ama, insanın soracağı geliyor:

"— A be, aslanım.. Şunun şurasında birbuçuk ay önce, o bahsettiğin partilerin Genel Başkanları Türk Silahlı Kuv*vetlerinin temsilcileri Önünde şeref sözü verir ve taahhütte bulunurken sen neredeydin?"*

Zira, hiç kimse üstadın o *sıralarda mert ve erkek sesini yükseltip "Olmaz böyle şey! Kayserinin kapıları derhal açılacaktır.." dediğini hatırlamıyor da..*

Ya, imkânları?

İnönü Hükümeti duruma bu teşhisi koyup bu programı kendisine çizdikten sonra, geçiş anında memleketin nasıl ayakta, durabileceği noktası üzerine eğildi.. Zira görüldü ki dış ödemeler tecil edilmediği takdirde ve programa dış finansman kısmı için dost eli uzatılmadan bu gayretler havanda su döğmekten ileri gitmeyecektir. Türkiyenin, İsmet İnönünün Başbakanlığındaki gayesi kemerleri sıkmak, azâmi iş gücünü hareket haline getirmek, hiç bir şeyi ziyan etmeden bütün imkânları kullanmak ve bir plân dairesinde kalkınmaktır. Bu gayretleri bizzat sarfedecek böyle bir Türkiyeye, Amerikanın yardımı ne şekilde tecelli edecektir?

İnönü, esas ve pek geniş bir hülâsa olarak, iki saatlik haşhaşa konuşmasında Amerika Büyük Elçisine bunu sordu. Elçi, aynı gün, İnönünün anlattıklarım, kendi söyledik-lerini de ekleyerek Washington'a u-



Selim Sarper
Çatılı Ada

Hadiselere Bakış

Makam Otomobilleri Meselesi

Şu *soğuk kış sabahlarının birinde, İstanbulda veya Ankarada, saat sekizbuçuk ile dokuz arasında bir mütevazi taksinin içinde caddelerden geçtiniz mi t Otobüs ve troleybüs duraklarında kümelenmiş iş sahiplerinin ve talebelerin size nasıl baktıklarını mutlaka hissetmişinizdir. Simdi, o taksiyi küçük bir vagon çapında hususi arabaya çeviriniz ve kırmızı plâka takınız. Yâni, otomobili alın terinizle almış olmanız ihtimali de yoktur. Ödenen bedel, milletin alın teridir. Bu arabanın arkasına tek başına kurulmuş adamın, bir devlet büyüğünün halk üzerinde mutlaka uyandırması gereken saygıyı uyandırması ihtimali 1961 Tükiyesinde var mıdır, yok mudur?*

Bir de, aynı soğuk kış sabahı göze dahi görünmeyen bir mütevazi, küçük ve ucuz araba içinde koltuğunun altında çantası işine giden Türkiye Başbakanını, Bakanını gözler önüne getiriniz. Aradaki farkı da, milletin makam otomobillerine karşı olan büyük allerjisini de kolaylıkla anlarsınız.

Aşağıda makam otomobillerinden plâkasız ve kırmızı plâkalılarının belli başlılarını, fiyatlarım, bugünkü değerlerini bulacaksınız. Bunlar için "At, deve değil.." demek kabildir, Ama bunların topluluklar üzerinde yarattığı tesir hatırlanırsa, balığın baştan kokmaması için şimdi atılan adımın desteklenmesi gereken bir adım olduğu hemen meydana çıkar..



Plâkasız — Cumhurbaşkanlığına aittir. Şimdi Cemal Gürsele tahsis olunmuştur. 1958 modeli Cadillac'tır. Doların 9 02 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 5000 dolardır. Bugünkü rayiçle 100 - 110 binlira etmektedir.



0001 — Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına aittir. Şimdi Suat Hayri Ürgüplüye tahsis olunmuştur. 1960 modeli Cadillac'tır. Doların 9 02 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 4200 dolardır. Bugünkü rayiçle 100 - 120 bin lira etmektedir.



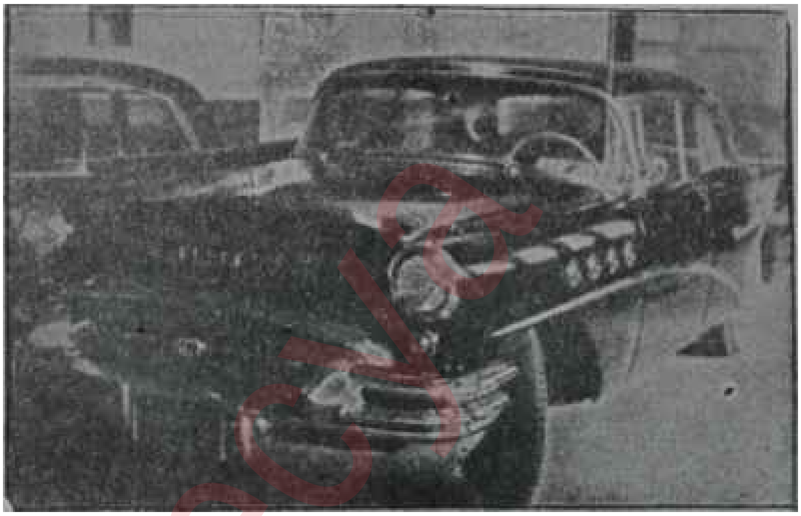
0002-Meclis Başkanlığına aittir. Şimdi Fuat Sirmene tahsis olunmuştur. 1953 modeli Chrysler'dir. Doların 2 80 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 700 dolardır Bugünkü rayiçle 30 bin lira etmektedir.



0003 — Başbakanlığa aittir. Şimdi lamel İnönüye tahsis olunmuştur, fakat İnönü binmemektedir. 1960 modeli Cadillac'tır. Doların 9 02 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 4700 dolardır. Bugünkü rayiçle 140 - 150 bin lira etmektedir.



0004 — Başbakan Yardımcılığına aittir. Şimdi Akif İyidoğana tahsis olunmuştur. 1954 modeli Cadillac'tır. Doların 2 80 kuruş olduğu devirde katalog riyal 10 dolardır. Bugünkü rayiçle 60-70 bin lira etmektedir.



0005 — Devlet Bakanlığına aittir. Turhan Feyzioğluna tahsis olunmuştur. 1955 modeli Bulck'tir. Doların 280 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 3000 dolardır. Bugünkü rayiçle 50 - 60 bin lira etmektedir.



0006 —- Devlet Bakanlığına aittir. Şimdi Avni Doğana tahsis olunmuştur. 1955 modeli Buick'tir. Doların 2 80 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 8000 dolardır. Bugünkü rayiçle 50 - 60 bin lira etmektedir.



0007____Adalet Bakanlığına aittir. Şimdi Sahir Kurutluoğluna tahsis olunmuştur. 1959 modeli Mercedes (800) tir. Dolara 9 02 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 5500 dolardır. Bugünkü rayiçle 100 - 110 bin lira etmektedir.



0008 - Milli Savunma Bakanlığına aittir. Şimdi İlhami Sancara tahsis olunmuştur. 1957 modeli Chevrolet - tir. Doların 9 02 kuruş olduğu devirde katalog- fiyatı 2800 dolardır. Bugünkü rayiçle 45 - 60 bin lira etmektedir.



0009 — İçişleri Bakanlığına aittir. Simdi Ahmet Topaloğluna tahsis olunmuştur. 1959 modeli Mercedes (300) tir. Doların 9 02 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 5500 dolardır. Bugünkü rayiçle 100 - 110 bin lira etmektedir.



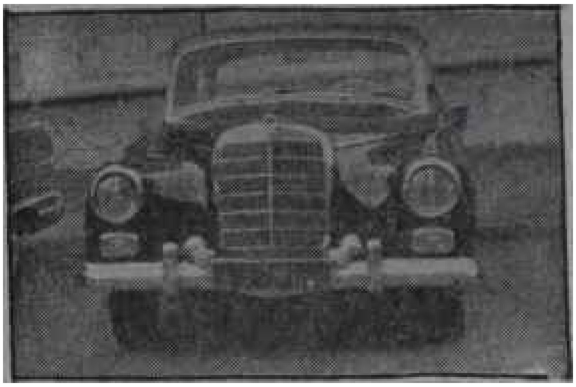
0010 — Dışişleri Bakanlığına aittir. Şimdi Selim Sarpere tahsis olunmuştur. 1954 modeli Cadillac'tır. Doların 2 80 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 3500 dolardır. Bugünkü rayiçle 60 - 70 bin lira etmektedir.



0011 — Maliye Bakanlığına aittir. Şimdi Şefik İnana tahsis olunmuştur. 1959 modeli Mercedes (300) **tir.** Doların 9 02 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 5825 dolardır. Bugünkü rayiçle 100 - 110 bin lira etmektedir.



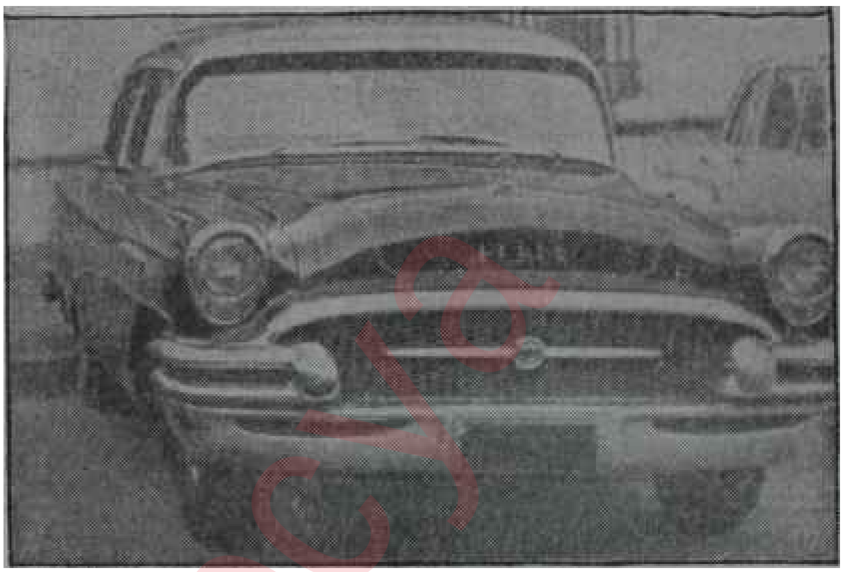
0012 — Milli Eğitim Bakanlığına aittir. Şimdi Hilmi İncesuluya tahsis olunmuştur. 1958 modeli Buick'tir. Doların 9 02 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 3400 dolardır. Bugünkü rayiçle 70 - 80 bin lira etmektedir.



0013 — Bayındırlık Bakanlığına aittir. Şimdi Emin Paksüte tahsis olunmuştur. 1960 modeli Mereedes (300) tir. Doların 9 02 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 5825 dolardır. Bugünkü rayiçle 100 - 110 bin lira etmektedir.



J014 — Ticaret Bakanlığına aitir. Şimdi İhsan Gürsana tahsis olunmuştur. 1955 modeli Buick'tir. Doların 2 80 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 8000 dolardır. Bugünkü rayiçle 50-60 bin lira etmektedir.



0015 — Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına aittir. Şimdi Suat Serem tahsis olunmuştur. 1955 modeli Buick'tir. Doların 2 80 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 3000 dolardır. Bugünkü rayiçle 50 - 60 bin lira etmektedir.



0016____Gümrük ve Tekel Bakanlığına aittir. Şimdi Şevket Pulatoğluna tahsis olunmuştur. 1955 modeli Buick'tir. Doların 2 80 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 3000 dolardır. Bugünkü rayiçle 50-60 bin lira etmektedir



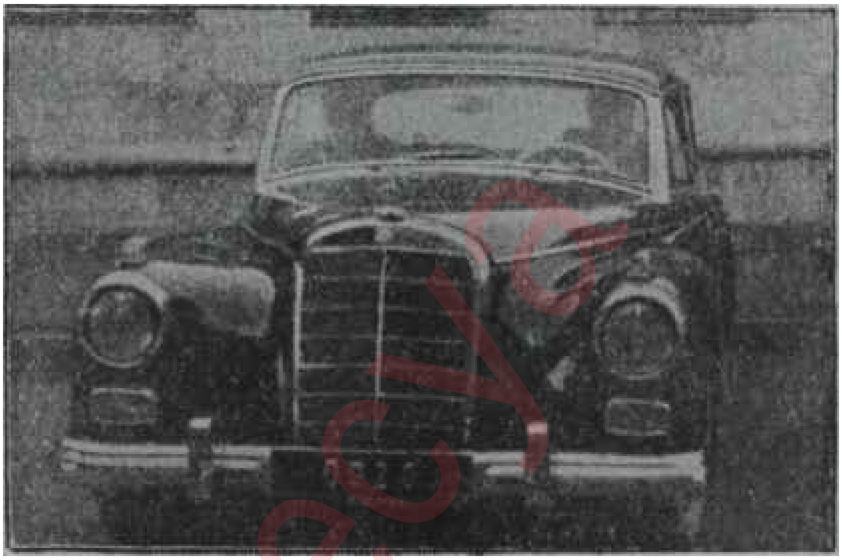
0017 — Tarım Bakanlığına aittir. Şimdi Cavit Orala tahsis olunmuştur. 1953 modeli Buick'tir. Doların 2 80 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 2200 dolardır. Bugünkü rayiçle 80-40 bin lira etmektedir.



0018 — Ulaştırma Bakanlığına aittir. Şimdi Cahit Akyara tahsis olunmuştur. 1955 modeli Buick'tir. Doların 2 80 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 3000 dolardır. Bugünkü rayiçle 50 - 60 bin lira etmektedir.



0019 — Çalışma Bakanlığına aittir. Şimdi Bülent Ecevite tahsis olunmuştur. 1955 modeli Buick'tir. Doların 2 80 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 8000 dolardı Bugünkü rayiçle 50-60 bin lira etmektedir,



0020____Sanayi Bakanlığına aittir. Şimdi Fethi Çelikbaşa tahsis olunmuştur. 1960 modeli Mercedes (300)tir. Dolana 9 02 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 5825 dolardır. Bugünkü rayiçle 90 - 100 bin lira etmektedir.



0021 — Basın - Tayın ve Turizm Bakanlığına aittir. Şimdi Kamuran Evliyaoğluna tahsis olunmuştur. 1960 modeli Dodge'tur. Doların 9 02 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 4000 dolardır. Bugünkü rayiçle 80 - 90 bin lira etmektedir.



0022 — İmar ve İskan Bakanlığına aittir. Şimdi Muhittin Güvene tahsis olunmuştur. 1960 modeli Chevrolet station - wagon'dur. Doların 9 02 kuruş olduğu devirde katalog fiyatı 3000 dolardır. Bugünkü rayiçle 70 80 bin lira etmektedir.

laştırdı. Önümüzdeki haftanın içinde Paris teki NATO toplantısına katılacak Selim Sarper, Şefik İnan, İlhami Sancar ve Cevdet Sunay orada temas edecekleri Amerikan şahsiyetlerini bu sayede Türkiyenin meselelerine daha fazla vakıf halde bulacaklardır.

Hükümetin, İnönü Bakanlara Elçinin tutumunu belirttiğinde memnun olması ve istikbale ümitle bakması meselelerimizin Atlantiğin ötesindeki dostlarımızca anlaşıldığının delilini teşkil etti.

. Haftanın sonunda bir alâkalı söyle dedi: "Temaslar devam edecektir!"

A.P

"Siyasi kompleks"

"Bitirdiğimiz haftanın sonunda, gösterişli Meclis binasının koridorlarında, İhtilâl öncesinin 555 K'sını pek hatırlatan bir parola dolaştı: "Çarşamba günü, Grupta!" A.P. li milletvekili ve senatörlerden pek çoğu birbirine gülümseyip göz kırparak bu sözü mırıldandı. Bu çarşamba günü A.P. Grubu toplandığında, parti içinde ciddi şekilde huzursuzluk konusu olan bir husus karara bağlanacaktır. Ama şu satırların yazıldığı sırada, kararın nasıl tecelli edeceği noktasında hiç kimsenin bir bilgisi yoktur.

Son günlerde, başkentin canı en sıkkın şahsiyetleri A.P. ileri gelenleridir. A.P. ileri gelenleri sabahleyin gazeteleri okuduklarında bir sıkılmakta, ondan sonra partiiçi hadiseler üzerine eğildiklerinde bir sıkılmaktadır. Partinin içinde bir huzursuzluğun mevcudiyetini hiç kimse inkar etmemektedir. Nitekim, haftanın içinde, Meclis koridorlarında bu konu görüşülürken bir A.P. milletvekili açık açık "Onların ve bizim aynı partinin çatısı altında beraberce oturmamıza imkân yoktur. Buna bir hal çaresi bulunmadıkça rahatsızlık devam edecektir. Kurt ve kuzu, tilki ve piliç, ateş ve su bir arada kalabilir mi?" demekten çekinmedi. "Onlar" dediği bir tâbirle müfritler, müfritlerin kendilerine verdikleri isimle idealistlerdi. Ama A.P. liler, saklamadıkları bu rahatsızlık gazete sütunlarına intikal edince sinirlenmekte, en objektif yayında dahi maksat aramakta, bunu çeşitli taktiklere vermekte, güçlüklerinin istismar olunduğu kanısı içinde üzülmektedirler. Basının, A.P. gibi bir büyük partinin içinde olup bitenlerle alâkalanmamasının imkânsız bulunduğu kendilerine hatırlatılınca da, o politikacılara has alınganlık ve biraz da saflık" ile "Canım, bunlar bizim iç işlerimiz. Basına ne?" demektedirler. Hele, zaman zaman ihtilâfların yok C.H.P., yok C.K.M. P., yok Y.T.P. tarafından kışkırtıldığı, yayınların o taraflardan birine hizmet için devam ettirildiği iddiaları ileri sürülünce bir "siyasi kompleks" daha da alevli hal almaktadır.

Şimdiye kadar görülmek istenmeyen, daha doğrusu görülmekten çekimlen husus yara tedavi edilmedikçe veya yaralı uzuv kesilip atılmadıkça bunun mutlaka işleyeceği gerçeğidir. A.P. lilerin söylediklerine göre, çarşamba günü Grup toplandığında bu konuda bir ciddi karar alınıp tatbikine geçilecek ve koca A.P. nin bu seklide aşındırılması önlenecektir.



Sadi Pehlivanlıoğlu
Kırmızılı Adam

Yeni bir alev

partideki iç çekişme, bitirdiğimiz hafta, bir kısım kimselerin siyasi hayata sükûnetin ve güvenin geldiğini görüp yeniden bayrak açmalarıyla günün meselesi oldu.

Hükümete güvenoyu verirken kırmızı renkli pusulaya itibar etmiş bu milletvekillerinin çok daha evvelden tutumları belli olmuş, bunlar daha başlangıçta A.P. içinde ayrı bir fikrin temsilcisi olarak kümelenmişlerdi. İşin garip tarafı, Meclisin toplandığı ilk günler barut kesilen, müteakip günlerde ise bilinen sebeplerden ötürü sus - pus olan bunlardan bazılarının yeniden suyun yüzüne çık maları ve A.P. Grubunda aynı belli fikrin savunucusu rolünü oynamalarıdır. Meselâ bir Egeli General gene birinci derecede adam olarak A.P. li müfritlerin basına geçmiş, bir iki hafta evvel boynunu büküp, bırakın konuşmayı, sert hareket etmekten bile çekinirken şimdi yeniden barut fıçısı haline gelmiştir. Onunla beraber bir başka emeldi General daha ateş püskürenlere dahildir. Zırhlı birliklerini elinden kaçıran bu zat da, en az öteki kadar, A.P. içindeki demir leblebilerdendir. Gene bir Karadeniz ilinin bir milletvekili Şadi Pehlivanlıoğlu- genç olmasına rağmen iki emekli Generalin yanında yer almakta tereddüt göstermemekte, A. P. nin tuttuğu yolun yanlış olduğu iddiasıyla Grup içindeki sivriliklerden birini teşkil etmektedir. Bir Afyon milletvekili A.P. Grubunun Başkan Vekilliğini deruhte eden bir başkası ve tabiatıyla Tezkan - Evliyaoğlu ikilisi bu listenin birinci sınıf isimleridir. Bayan Gedik ile Bayan Ağaoğlunun düşünceleri bilinmekle beraber bu iki hanım milletvekilinin varlığıyla yokluğu arasında -estetik açının dışında- fazla fark olmadığından, bunların üzerinde durulmamaktadır.

İfrat yarışı

Bu sivriliklerin karşısında parti mesulleri evvelâ fazla bir tepki göstermediler. Aslında sayıları az olan -20'yi asla geçmez- bu sivrilerden çoğu, bir mevki alamamış olmanın kızgınlığı içindedirler. Bunu bilen ve o grubun tesirini gözlerinde hiç büyültmeyen lider takımı sükûnetle bekledi. -Ancak, beklenilmeyen bir durum hasıl olunca gözler açıldı. Bir kısım mutedil ve realist partililer, sırf parti içinde sivrilerden geri -kalmamak için bu ifrat yarışında onlara ayak uydurma sevdasına kapıldılar. Hattâ bu, mutedil davranması gereken A.P. organına bile, bitirdiğimiz haftanın içinde buruk nükteler, maziye ait beylik yumurtlamalar ve en tehlikelisi af konusunda demagoji şeklinde sirayet etti. O zaman, kangrenin tehlikesiz olmadığı hususu A.P. nin lider takımını bir tedbire sevketti. Ancak, tedbir konusunda bir güçlük A.P. nin karşısına süratle çıktı.

Bir defa, ortada resmi bir muamele yoktu.

Nitekim haftanın sonunda cuma günü, ismi üzerinde en fazla durulanlardan Hami Tezkan kendisiyle görüşenlere:

"— Vallahi, bizim birşeyden haberimiz yok.. Bize bir tebligat dahi yapmadılar. Bir şey söylemediler.. Grupa alınmadığımız filân da, doğru değil" dedi.

Hakikaten de A.P. içinde müfrit

olarak adlandırılanlar hakkında ne Haysiyet Divanı, ne Genel İdare Kurulu bir karar almıştır. Hatta isimleri söylenenlerin bir çoğunun ileride bir muameleye tâbi 'tutulması bile şüphelidir. Ancak, dumanın tüttüğü de bir vakıadır. A.P. Genel İdare Kurulu yetkililerinden, bir kaç kişi -aralarında Genel Başkan Gümüşpala da mevcuttur- resmen harekete, geçmeden şöyle bir nabız yoklamayı uygun görmüşlerdir.

Haftanın başında Genel İdare Kurulu üyesi Abdurrahman Yazgan, Gümüşpala ve Şinasi Osma bu hususta özel bir konuşma yaptılar. Üç A.P. idarecisi, Grup içinde kümeleşen müfrit milletvekilleri hakkında bir idari kovuşturmaya taraftardılar. Hatta bunlardan birkaçının partiden ihracına dahi gidilebileceği fikrini savundular. Yazgan ve Osma o gün kendilerine telefon eden gazetecilere bu konuda hol bilgi verdiler. Ertesi gün bazı A.P. milletvekillerinin partiden ihraç edileceğine dair haber gazetelerin birinci sahifelerinde büyük puntolarla yer aldı ve ortalık birden karıştı. Ancak daha ertesi ve ondan sonraki günler bu hususta en ufak bir kıpırdanma olmadı. Taraflar pusuya yattılar ve beklemeğe başladılar.

Kısasa kısas..

A.P. Genel İdare Kurulu bu meseleyi görüşmek üzere salı günü toplanacak ve tesbit ettiği isimleri Haysiyet Divanına sevkedecektir. İşin mantıkisi de budur. Ancak bunların adedi fazla olmayacaktır ki, bu da doğrudur. Genel İdare Kurulu toplantısında Gümüşpala - Yazgan ve Osmanın ortaya atacağı isimlerin, üzerlerinde fazla durulmadan Divana sevkedileceği beklenebilir. Ancak Haysiyet Divanının buna karşılık bir direnmesi olacaktır. Zira haftanın ortasında Divan üyelerinden birçoğunun dilinden bir formül düşmemekteydi. Genel İdare Kurulunun sevkedeceği mületvekilleri hakkında da muamele yürütebilmek için, Divan kendisini yetkili görmemektedir. Divan üyelerinden bu şekilde düşünenler gerekçe olarak şunu ileri sürmektedirler!

"Haysiyet Divanı üyeleri halen müteşebbis heyet olarak vazife görmektedirler. Zamanın şartları icabı bu görevi yürütmüşlerdir. Ancak Şimdi parti kurulmuş, oturmuştur. Divanın hukuki bir vasıf kazanması için partinin Büyük Kongresinin yapılması, bunun için de diğer kongrelerin tamamlanması gerekmektedir Bütün bunlardan sonra Divanın kılıcı rahatlıkla işliyebilecek ve yapılat muameleler hukuki bir vasıfa haiz olacaktır,"

Haysiyet Divanının, Genel İdare Kurulunun talebine karşılık böyle bir gerekçe ileri süreceği haberi duyulduğunda A.P. içinde itirazlar yükseldi. Zipa partinin tüzüğü şimdilik kongreye gitmeyi menetmektedir. Büyük Kongreye gidilebilmesi için daha en azından beş aylık bir müddetin geçmesi gerekmektedir. Öyleyse, Divanın bu talebi sâdece vakit kazanmak için bir bahanedir.

Üstelik, A.P. nin kuruluşu itibariyle Divan tek başına Genel İdare Kurulunun talebini karşılayabilecek durumda değildir. Haklarında muamele istenenler milletvekilleridir ve bunlar hakkında karar vermeğe yetkili merci Yüksek Hakem Heyetidir. Hakem Heyeti, Haysiyet Divanına üç Genel İdare Kurulu üyesi ve Meclis Grupunun tensip ettiği üç milletvekilinin katılmasıyla meydana gelmektedir. Yüksek Hakem Heyeti de, henüz tesbit edilmemiştir.

Bu satırların yazıldığı sırada, A. P. deki huzursuzluk sona ermemiş. daha doğrusu bunun hal tarzı hakkında bir çare bulunamamıştır. Radikal tedbir taraftarları mevcut olmakla beraber, Grupta "İhraç" -fikri ekseriyet toplamamaktadır. Biraz daha sabredilmesi tavsiyesi, Koalisyonun nasıl yürüyeceğinin kullanılması lüzumu ak sık belirtilmektedir. Halbuki, ifrat cereyanı bizatihi koalisyona karsı olduğundan bir fasit daire meydana gelmektedir. Şimdiki halde, başlarında ipince bir iplikle kılıç asılı A.P. milletvekilleri sâdece ikidir. Bunlar da, partiiçi fikir ve tutumlarından dolayı değil, parti aleyhindeki yayınlarından dolayı itham olunmakta ve partiyi parçalamağa çalıştıkları belirtilmektedir.

Gerçek şudur ki, A.P. içinde mevcudiyeti inkâr edilmeyecek huzursuzluğu dindirmenin yolunun, basında çıkan yazılara kızmak olmadığı anlaşılmıştır ve bu bile, bir ileri adımdır.

Seçimler

Nisbi mi, ekseriyet mi?

Ahmet Topaloğlu, bir an dahi düşünme lüzumu hissetmeksizin:

"— Baharda!" dedi.

İnönü kabinesinin A.P. 11 ve ehil görünen İçişleri Bakanına sorulan sual mahalli seçimlerin ne zaman yapılacağı idi. Hadise, bitirdiğimiz haftanın baslarında bir sabah cereyan etti. Seçimlerin tarihi üzerinde böylece bir fikir edinildikten sonra, B.M.M. üyeleri kendi aralarında bu seçimlerin hangi usulle yapılması gerektiği meselesini tartışmaya başladılar.

Mahalli seçimler, Anayasaya göre, yeniden düzenlenecek bir kanuna göre yapılacaktır. Kurucu Mec-



A.P. Genel Merkezi

Yol ağzında

lis T.B.M.M. seçimlerine alt kanunu çıkarmış, Takat mahallî seçimlerle alâkalı kanunu kurulacak Meclise bırakmıştır. Bu yüzden, bilhassa Belediyelerin nisbi temsil esasına göre mi, yoksa ekseriyet sistemi esas tutularak mı teşkil edileceği henüz kararlaşmış değildir.

Hadise, bitirdiğimiz hafta içinde Mecliste derhal iki zıt cereyan uyandırdı. Ancak cereyanlar, seçimlerle alakalı olmaktan ziyade memleketin umumi siyasi durumuyla alâkalı oldu. Koalisyonu torpillemek için fırsat arayanlar, bu sistem işini hemen bir ucundan yakaladılar ve Belediyelerin ekseriyet esasına göre kurulması lüzumunu savundular. Heri sürdükleri mucip sebep, ancak bu şekilde Belediyelerin kuvvetli ve icraatçı olabilecekleri, bir takım kombinezonlarla zaman kaybetmeyecekleri oldu. Görüşte bir doğru taraf bulunduğu hususunda, herkes ittifak etmektedir. Ancak, bu faydanın yanında sistemin getireceği mahzurlar sayılamayacak kadar, çoktur. Nitekim, Koalisyonu savunanlar ve onun torpillenmemesini faydalı, hattâ şart görenler çok daha kuvvetli mucip sebepler ileri sürmekte gecikmediler.

Bunların fikrine göre, Hükümet olduğu gibi Belediyeleri de partizanlıktan kurtarmanın çaresi bunları "bipartizan — iki partili" hale getirmekten ibarettir. O zaman Belediye kapısı bir dan ambarı olmaktan çıkaçak ve politik gayelerle belediye hizmetleri istismar edilmeyecektir İki parti Belediye Meclisinde -tabiİi Genel Meclislerinde de- birbirini kontrol edecekler ve aksaklıklara yol açmayacaklardır. Üstelik bunun, hiç bir yerde Hükümet - Belediye ihtilâfına da vesile vermemesi ayrı fazilet olacaktır. Zira. Hükümet gibi Belediye de nisbi temsilin yumuşatıcı tesirlerini üzerinde hissedecek ve görev başında her partiden adam bulunabilecektir.

Haftanın sonlarında Mecliste, nisbi temsil ehemmiyetli şekilde ağır basmaktaydı.

Perdenin arkası

Aslında, sistem çekişmesinde başka bir nokta bulunmaktadır. Eğer ekseriyet usulü kabul edilirse Koalisyonun iki partneri, C.H.P. ve A.P. mahallî seçimler dolayısıyla kıyasıya vuruşacaklar, birbirleri hakkında söylenmedik söz bırakmayacaklardır. Böyle bir davranış ise. Koalisyonu kuvvetlendirmeyecek, aksine, çok sarsacaktır. Halbuki nisbi temsilde, fazla hırlaşmaya lüzum olmayacak, iki parti bütün Meclislerin hemen tamamım rahatlıkla ele geçireceklerdir. Bu yüzdendir ki muhalefette kalmayı tercih etmiş olan Y.T.P. ve C.K.M.P. içinde bir cereyan ekseriyet sistemi lehinde gelişti ve böyle düşünenler Koalisyonu torpillemeği hedef tutan A.P. müfritleriyle -bunlar kendilerine, bilindiği gibi. ideallistler ismini takmışlardır- birleştiler.

Ancak, sâdece parti mülahazasıyla hareket eden A.P. ve CHP. particileri dahi Koalisyonu tutunca durum bir türlü "öteki Tarafı memnun edecek bir şekil almadı. Zira, Mecliste dar parti görüşü taşıyan A.P. ve C.H.P. mensubu çoktur ve bunların ekserisi eski politikacılardır. Koalisyonu bir zaruret olarak kabul etmişlerdir. Bunlar, mahalli meclislerin sadece kendi partileri mensuplarından kurulu bulunmasını yürekten arzulamaktadırlar. Fakat günün siyasi konjonktürü içinde, ekseriyet esasına göre yapılacak bir seçimde kimin zafer kazanacağı bilinmemektedir ki.. Meselâ İstanbulda C.H.P. mi, yoksa AP. mi seçimi vuracaktır? Yoksa, aradan bir başka parti mi çıkacaktır? Bu suallerin cevabı kesin olarak bilinmediği, ama tehlikeyi herkes rahatlıkla gördüğü için "serin koalisyoncular" da "hararetli koalisyoncular"a katılınca Meclisteki kuvvet muvazenesi nisbi temsil esası üzerine eğildi.

Kanun Meclis tarafından ele alındığında, bu tezin zafer kazanması hiç kimseyi şaşırtmamalıdır.

C. H. P.

Tek koltukta tek karpuz

Bitirdiğimiz haftanın ortalarında bir gün, saatler 15'e yaklaşmış hattâ 15 olmuşken gösterişli Parlâmento binasının C.H.P. Meclis Grubu olarak ayrılmış salonunun kapılarının kapalı durduğunu görenler birbirlerine baktılar ve "Hayrola!" dediler. Hakikaten, Meclis toplantısı başlamak üzere olduğu halde koridorlarda tek C.H.P. milletvekili yoktu. O gün, uzun süren bir oylamadan sonra Grubun iki Başkan vekili ile dört İdare Kurulu üyesi seçildiler. Başkan vekillikleri için "Genel Merkez Adayı" İbrahim Öktem ile "Ne şiş yansın, ne kebap Adayı" Şevket



Geçen seçimde oy kullanan halk
Nisbiye nisbet

Raşit Hatipoğlu rakipsizdiler. Öteki tarafta Veafik Pirinççioğlu ile Ali Şakir Ağanoğlu mücâdelesiz. Ali Rıza Akbıyıkoğlu mücâdeleli, Celâl Sungur da sürprizli bir seçim sonunda İdare Kurulunun eksiklerini giderdiler.

Ancak Grubun, asıl önemli kararı bu olmadı. Gruba, iki teklif verilmişti. Bunlardan biri Reşit Ülkerin, öteki Muzaffer Canbulatındı. İkisinde de, bir kurulda görevli olan partilinin başka bir kurulda görev almaması isteniliyordu. Kısa bir müzakere, "kurul" tâbirine Parti Meclisinin de dahil olup olmadığı noktasında cereyan etti. Genel Sekreter Aksal Parti Meclisinin istişari mahiyetini belirtti, bunun zaten iki ayda bir toplandığım söyledi, Ku-

Okuyucu Mektupları

20 Kasım 1961 tarihli derginizde Kadın sütunundaki gençliğe ait yazınızı okudum. Dört sene evvel ben de onlar gibi bir lise, şimdiyse bir üniversite talebesi olduğum ve talebenin dertlerini bildiğim için bu mektubu yazıyorum.

Şüphesiz ki bugünkü Türkiyede cemiyetin bir çok dertleri vardır. Bunları iki kısma ayırmak mümkündür: Birincisi köylünün, ikincisi şehirlinin dertleri. Yurdumuzda onbeş bin köyde ilkokul yokken, Ankara gibi yerde liseye gitmek nimetinden faydalanan gençler, boş zamanlarında yapacak bir sey bulamıyorlarmış! Kız arkadaşlarıyla beraber oyun oynayıp şakalaşacak yer istemeleri herhalde egoistliğin en yüksek derecesi olmalı. Evet Batı memleketlerinde gençlik klüpleri var. Gençler toplanıp, boa zamanlarını faydalı bir şekilde geçiriyorlar. Bizde de okullarda böylesi klüpler masrafsız olarak kurulabilir.

Fakat bence hastalık, gençliğin kendisindedir. Boş samanlarını faydalı geçiremediklerini söyliyen lise ve üniversite talebelerine soruyorum: Hanginiz Eflâtunun Cumhuriyetini veya Jean - Jacques Rousseau'nun İtiraflarını okudunuz? Fakat hepiniz, herhalde Mayk Hammer serisini bitirmişsinizdir. Amerikan filmlerinde gördüğünüz modaya uygun giyinir, aranızda ya futbolden, ya da kızlardan konuşursunuz.

Halbuki Batı gençliği kız erkek bir araya geldi mi sosyal mevzuları, dünya olaylarını, hükümetin tutumunu münakaşa ediyorlar. Bir yerlerde çalışıp para kazanıyorlar. Yayan veya bisikletle köy köy memleketlerini dolaşıyorlar. Sizlerden hanginiz hayatınızda bir köy gördünüz?

Gökhan Uğurtaş - İngiltere

rultay yerine kaim olduğunu bildirdi, Grubun temayülü, Parti Meclisi üyeliğinin "kurul üyeliği" sayılamayacağı şeklinde tezahür etti. Bundan sonra oylamaya geçildi ve doğru prensip herkes tarafından kabul olundu.

18'indeki seçim

Bu prensip, Parti Meclisinin 18 Aralıkta yapacağı toplantının önemini biraz daha arttırdı. Parti Meclisi o gün kendi bünyesindeki eksikleri tamamlayacak ve Bakanlar Kuruluna girdiklerinden dolayı Merkez İdare Kurulunda Turhan Feyzioğlu, Emin Paksüt ve Bülent Ecevitten açılacak yerleri dolduracaktır. Parti Meclisi üyeliği o kadar alaka çekmedi ama, partinin sevk ve idaresi konusunda yetkili organ Merkez İdare Kurulu üyeliği talip celbetti.

Bu sumda, bir başka hareketten dolayı dikkatler C.H.P. nin üzerine toplandı. Meclise yeni gelmiş olan milletvekillerinin sık sık bir araya gelmeleri, bu toplantılarda partiyle alakalı konuları görüşmeleri ve bir müşterek vaziyet alma temayülleri gazetelere haber olarak aksedince bir "partiiçi hareket" halini aldı. Bu haberlerde Suphi Baykam adının daha büyük gösterilmesi ise, en fazla Suphi Baykama zarar verdi. Zira toplananlar, bir lider veya hizip başı etrafında toplanmamaktadırlar. Bunların hepsi eş vazife ve gayeleri aynı kimselerdir. Yoksa, su veya bu mevkiye -şimdilik- şunu veya bunu getirtme gayesi taşımamaktadırlar. Nitekim toplantılarında, bir seçim bahis konusu olunca "Kim seçilmeli? değil, "Kim seçilmemeli?" sualini kendi kendilerine sormakta ve onun cevabını vermektedirler. Çalışmalarının bir sebebi de, bu gibi seçimlerde, önceden hazırlık yapılmadığı takdirde bir takım garip neticelerin ortaya çıkmasıdır. Durum bu iken yeni bir 35'1er hareketinden veya Suphi Baykam, Oğuz Oran tarzı isimlerin sivriltilerek ortaya atılması memnunsuzluk uyandırdı. Şimdilik teşebbüs, C.H.P. yi daha iyi çalıştırma gayreti etrafında düğümlenmektedir.

Teşkilâtı toparlama

Parti Meclisinin, Merkez İdare Kuruluna kimleri getireceği henüz belli değildir. Ancak kuvvetli cereyan, şimdiye kadar birinci plânda sorum almamış, eski zihniyetin tamsilcisl sayılmayacak, vaktiyle Bakanlık görevinde yıpranmamış, buna mukabil teşkilâtı bilen, teşkilâtta tutulan ve teşkilât içinde başarılı imtihan vermiş kimselerin parti mekanizması başına getirilmesi cereyanıdır. Genel Sekreter Aksal, partiye bir dinamizm ve canlılık, aynı zamanda yeni fikirler sokacak böyle bir temayülün karşısında değildir. Bilâkis, yeni kıymetlere fırsat verilmesi tezinin hararetli şampiyonlarındandır. Bunun yanında, "Eskiler" diye bilinen grubun, son günlerde bir hayırlı istikamete sapmış olması C.H.P. de memnunluk uyandırmıştır. Bunlar, bir mevki işgal etmemek, bu mevkileri gençlere bırakmak, fakat tecrübeleriyle onlara zaman zaman yardımcı olmak niyetini izhar etmekte, bu yüzden de sempati toplamaktadırlar. Tabii, bunların hepsi henüz sinirlerini ve sağduyularını tamamile sağlam hale getirmemişlerdir. Bir kısmının, başka istikametlerden gelen tahriklere hedef oldukları da bilinmektedir. Ancak bilhassa koalisyondan sonra partideki kuvvetini, önce Grup toplantılarında belirten yenilik arzusu, şüphesiz Parti Meclisinde de -bu Meclisi teşkil edenler "yeni" olmamakla beraber- tesirini hissettirecektir.

O bakımdan, Merkez İdare Kurulundaki boşluklardan bir kısmının Parti Meclisine alınacak ve şu anda aranılan vasıflara sahip kimseler arasından seçilip çıkarılması beklenebilir.



Ecevit - Paksüt - Feyzioğlu
Partiden Hükümete

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Maliye

"İnönü oldukça.."

Bitirdiğimiz hafta içinde başkente, memleketimizde çalışan yabancı bankaların bir dileği aksetti. Yabancı bankalar, Türk piyasasının canlanmakta olduğunu gördüklerini ve faaliyetlerini hızlandırmak, istediklerini bildirdiler. Para, mutlaka daha hızlı dönmeye bağlayacak, bu sayede de hareket ve bereket beraberce gelecekti. İstikbali görmekte büyük meharet ve tecrübe sahibi olan yabancı bankalar, Maliye Bakanlığına başvurarak bundan önce tatbik ettikleri, fakat Menderes devrinin sonunda pişman olup terkettikleri bir usulü yeniden takip etme müsaadesi istediler. Bu usul şudur:



Osmanlı Bankası

Güven oyu

Yabana bankalar, Türkiyede piyasanın geliştiğini hissedip kredi vermek için Türk parası sıkıntısı çektiklerinde dışardan, kendi merkezlerinden döviz getirtmektedirler. Bu dövizler Merkez Bankasına yatırılmakta, karşılığında Türk parası alınmaktadır. Bu parayla, banka iş yapmaktadır. Yalnız, muamelenin bir şartı vardır: Dövizler Merkez Bankasına vadeli olarak yatırılmaktadır. Meselâ, diyelim ki iki sene. İki sene içinde Merkez Bankasının bu dövizi kullanma hakkı vardır. Ancak, vâde geldiğinde dövizin aynen geldiği yere iadesi şarttır. Bunu, pek kısa vadeli bir kredi saymak mümkündür. Bu yüzden piyasaya para çıkmakta, fakat vâde geldiğinde yabancı banka,» aldığı Türk parasını tekrar Merkez Bankasına iade ettiğinden para kasaya dönmektedir. Yabancı bankalar bu usulden, Menderes devrinde vazgeçmişlerdir. Zira, yatırdıkları dövizler delik kapamak için harcanmış ve vâde geldiğinde, söz yerine getirilmemiştir. Tabii, mali sahada böyle bir davranışı yabancı bankalar hem anlamadıklarından, hem de asla makbul saymadıklarından itibarsız rejime güvenemeyeceklerini düşünerek döviz getirtme yolunu kapamışlardır.

Bitirdiğimiz haftanın içinde bu arzuyu yeniden başkente duyuran yabancı bankalardan birinin temsilcisi, kendisine "Ya, paranızı gene alamzsanız?'' diye sorulduğunda neşeli bir kahkaha attı:

" —Şimdi başta İnönü var! Biz, adam tanırız. Bir memleketi İnönü tipinde devlet adamı mı idare ediyor? Ona, bütün hazinelerinizi abilirsiniz. Zirâi eğer paranızı zamanında alamazsanız, bu mutlaka, zanandan evvel paranızın size iade edilmiş olmasının neticesidir.."

Bütçe

Batakta çırpınma

"Bitirdiğimiz hafta içinde Meclis koridorlarında, üç kişi bir araya gelip te üç konudan bahsettiklerinde bunların biri mutlaka % 15 Meselesi" oldu. Memur maaşlarına yapılacakken, daha doğrusu yapılmışken, Maliyenin "Sürpriz Bakan"ı Şefik 1nan tarafından hasıraltı edilmeye çalışılan zam, bir yandan Basında bol mürekkep harcına yol açarken gösterişli Parlâmento binasının ferah koridorlarında da aynı nisbette kelâm sarfına vesile verdi. Gerçi Şefik İnan, başında kavak yelleri estiğinden, koridorlarda pek sık görünmedi ama, eğer görünseydi konuşulanlardan asla memnun olmayacaktı. Tabii, tıpkı Basında olduğu gibi bir gazete, hem de başyazısında, damak çatlatan bir buluşla "Efendim, 4 milyarlık yatırım yapacağımıza 2 milyarlık yatırım yapalım, geri kalanını cari masraflara ayırıp memurlara bundan para verelim!" bile demiştir- Meclis koridorlarında da mesele çeşitli zaviyelerden ele alındı bir milletvekili, hem de genç ve iktisatçı geçinen bir milletvekili "Bu Hükümet bize belediye seçimlerini kaybettirecek!" diye feryat etti-. Fakat, hadiseyi hangi açıdan görürse görsün, herkes bir noktada ittifak etti: Bu zammı geri almanın imkânı yoktur! Devlete güvenmenin cezasını çekecek dan ve ellerine geçeceğini hayal ettikleri o küçücük fazla parayla bütçelerinin bir deliğini çoktan yamamış bulunan memurlar da, başta İsmet İnönü, devrin bütün kudret sahiplerini mektup ve istida yağmuruna tutunca mesele alevli halini hafta boyunca muhafaza etti. Hadise, Meclis koridorundan toplantı salonuna, C.H.P. Grubunun bu hafta içinde yapacağı görüşmeler dolayısıyla intikal edecektir.

C.H.P. Grubunda hava, ateşli ve gergindir. Zira milletvekilleri, hatayı, mesul liderlerinden çok daha açık şekilde görmektedirler. Aslında da, zammı yapmanın güçlükleri yanında -bunların mevcudiyetini hiç kimse inkâr etmemektedir- yapmamanın mahzurları ciddiyetle ağır basmaktadır. Politik mütalea, Meclisin makul tabakası için önemli değildir. Ama bir sosyal ve ekonomik mesele olarak, hadisenin üzerine eğilmek lüzumu şart görülmektedir. Haftanın sonlarında bir A.P. senatörü, Maliye Bakanını şiddetle yererek şöyle dedi:

"— Adam, meseleyi başımıza bizzat çıkardı! Zaten mevcut bir kanunun icabı olarak memurlar, haklarıın sessiz sedasız alacaklardı. Ama şimdi, başka sektörlerden de talep gelmesi ihtimalinden korkuluyor ve bu, memura hakkını vermemek için

sebep diye ileri sürülüyor. Halbuki, sebep değil, Maliye Bakanı diye bir katı istatistikçiyi oraya oturtmanın neticesi !"

Bitirdiğimiz hafta içinde Mecliste esen havaya bakılırsa, C.H.P. Grubunu Şefik İnan tatmin edemeyecektir. Zammın aleyhinde olanlardan Turhan Feyzioğlu ile Emin Paksütün bu ateşli Grup karşısına çıkıp cılız delillerini savunup savunmayacakları bilinmemektedir. Belki de, aslında zammın verilebilmesi için elinden geleni yapan, fakat rakkam kalabalığına boğulan İnönüden zam aleyhtarları medet umacaklardır. Ama İnönü de konuşsa, şimdi gelir azlığından şikâyet edilirken bu geliri daha da azaltacak arazi vergisi ve tasarruf bonosu gibi küçük politika taktiklerini Başkanlığa kanun teklifi halinde Meclise gelir gelmez ilk iş diye sunan Çanakkale milletvekili Şefik İnanın Maliye Bakanı Şefik İnanı düşürdüğü acı, garip ve hazin durumu izaha muvaffak olamayacaktır.

Belki Grup, İnönü şahsiyetini -haksız yere- ortaya koyunca boyun eğecektir. Fakat bu, yüreklerdeki burukluğu azaltmayacaktır.

Arttıracaktır. Zaten bu yüzdendir ki, hafta biterken "% 15 Meselesinde en kuvvetli ihtimal Bütçe Komisyonunun bir hal çaresi araması kararı idi. Bu karar, hiç olmazsa ufak memurların mutlaka tatmini talimatını da beraberinde taşıyacaktır. Yoksa, "İnan Teklifi"nin, olduğu gibi geçmesine Meclisin havası zerrece müsait değildir.

Vergiler

Tavuk ve yumurtası

(Kapaktaki Maliyeci)

Bundan bir süre önce, İstanbulda toplanan bir komisyonun raporu Maliye Bakanlığına geldiğinde Bakanlığın -Allahtan sayıları gittikçe azalan- "Kara Maliyeci'leri gözlerini hayretle açtılar:

"— Allah Allah, deli mi bunlar? Peki, biz kimden vergi alacağız?"

"Kara Maliyeci", verginin mükelleften diş söker gibi alınmasına taraftar olan ve "Versin kerata!" formülünü kendisine prensip edinen dar kafalı maliye memuruna verilen isimdir. İstanbuldan gelen raporun bunlar üzerinde böyle bir tepki yaratması hiç kimseyi şaşırtmadı. Zira rapora bir göz atıldığında görüldü ki İstanbuldaki "Alaybek Komisyonu" diye bilinen komisyonun hazırladığı "Vergi Reformu hakkında Memorandum"da mükellef lehinde çok tadiller vardır ve devlet yeni istisnalar, yeni indirimler, yeni muafiyetler tanımaya zorlanmaktadır. Buna rağmen rapor, yetkinler tarafından beğenildi, esas fikri üzerinde mutabakat hasıl oldu ve vergi reformunun, bir kanun halinde, tahminen Mayıs ayında bir bütün olarak T.B.M.M. ne sunulması için taslaklar hazırlanmasına geçildi. Böylece, klâsik vergi anlayışına sahip olan "Müfettişler Grubu" ile modern vergi anlayışına daha yatkın "Uzmanlar Grubu" arasındaki çekişme ikincilerin galibiyetiyle neticelendi.

Bir komisyon kuruluyor

Türkiyede vergi ile alâkalı iki büyük reform 1926 ve 1950 yıllarında yapılmıştır. Cumhuriyetin İmparatorluktan devraldığı karışık vergi sistemi 1926'da Kazanç Vergisi ve Muamele Vergisi gibi iki büyük grup halinde toplanmıştır. 1950 de ise CELP. iktidarı, modern Gelir ve Kurumlar Vergisi usulünü kanunlaştırarak yerini D.P.ye bırakmıştır. 1957'de de esası Muamele Vergisi olan Gider Vergileri nizamının tatbikine başlanmıştır.

Fakat Gelir Vergisi, daha 1950 de, ilk defa tatbik sahası bulan bir sistem olarak zamanla bazı tadilleri gerektirecek şekilde dünyaya gelmiştir. Devrin Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal kanunu ancak bazı fedakârlıklarla Meclisten geçirebilmiştir. Meclis, bilhassa zirai gelir ve esnaf sınıfı Konusunda, politik mülâhazalarla titiz davranmıştır. Sistemin kontrol mekanizması da kısmen eksik kalmıştır.

D.P. iktidarı, her sektörde olduğu gibi vergi bahsinde de küçük politika endişesini her şeyin üstünde tutmuştur. Bu yüzden de seçimlerden önce muafiyet sahası genişletilmiş, seçimlerden sonra bunun daraltılmasına çalışılmış, böylece olunduğu yerde sayılmış ve aksaklıklar düzeltilmemiştir.

İhtilâl, bu sisteme fazla fayda sağlamamıştа. Vergi olarak devlet hazinesine giren paranın arttırılması gerektiğini düşünen Komiteciler, o sıralarda temas halinde bulundukları çevrelerin etkisi altında "Versin kerata!" formülünü benimsemişler ve ağırlaştırma, zam, tazyik yoluna sapmışlardır. Üstelik, böylece sosyal adaleti gerçekleştirdikleri hayaline de kapılarak vicdan huzuru bile duymuşlardır. Fakat M.B.K. nin kendi içinde kapalı çalışma şekli dolayısıyla halk efkârı önünde tartışılmadan kanunlaşan bu değişiklikler gerek ekonomik, gerek psikolojik sayısız mahzur taşıdığından geniş yankılar yapmış ve çeşitli tenkitlere yol açmıştır. Memleketin mali ve ekonomik hayatı böylece bir "iyi niyetle darbe" yemiştir.

İşte bir komisyonun kurularak vergi sistemimizi bir bütün olarak incelemesi ve günün şartlarına uyan reformların yapılması fikri bundan sonra doğmuştur.



Zam bekleyen memurlar çalışıyor

Fasl-ı baharı bekleyenler

İki anlayış

Bir devletin, vatandaşlardan vergi alınmaksızın idaresi çaresini bu-

Haftanın içinden

Türkiyenin Meselesi

Metin TOKER

Şu anda Türkiye, bir bakıma İstiklâl Savaşının başındaki, bir bakıma istiklâl Savaşının sonundaki durumuna eş bir manzara gösteriyor. Siyasi rejimimizin ve Cumhuriyetimizin, ilk dar geçitten geçmiş bulunmamıza rağmen hâlâ, şiddetle tehdit altında olduğunu görmemek imkanı yoktur. Politikacılarımız demokratik rejimimizin itibarını süratle iade edemedikleri takdirde, Türkiyenin meselelerini başka yollardan halledebileceklerine kani kuvvetler mutlaka harekete geçeceklerdir, "Öteki Yol"un memleketi selâmete ve saadete götürebileceği hususunda en ufak ihtimal bulunsa, bu derece endişelenmemek kabildir. Ama "Öteki Yol"un bir, sonu olmayan yoldan ibaret bulunduğu öylesine açıktır ki dehşetle irkilmemek mümkün değildir.

İki partiden politikacıların bütün hissi aykırılıkları ve küçük hesapları bir tarafa bırakarak; yanyana çalışmaya başlamaları, şüphesiz ümit verici bir hâdisedir. Bunun, memleketteki siyasi havayı bir anda nasıl düzelttiği gözler önündedir. Doğrudan doğruya rejimi ve Cumhuriyeti tehdit eden bir tehlikeyi, tıpkı İstiklâl Savaşı içinde olduğu gibi, ancak elele kalmakla, basit tertiplere girmemekle, gündelik endişelerin üstüne çıkmakla ve birbirimize karşı açık, samimi davranmakla yenebileceğimiz hatırdan uzak tutulmazsa barometrenin ibresi alçalmaz, yükselir.

Memleketin, İstiklâl Savaşından sonraki durumunu andıran hali, ekonomik ve sosyal alandadır. Hiç bir *ha*yale yer yoktur: 1961 Türkiyesi, 1923 Türkiyesinin meseleleriyle karşıkarşıyadır. Eğer işi o açıdan görüp topyekûn ele almazsak, dâvaları ve bal çarelerini cesaretle kavramazsak, politika zaruretleri iktisadi zaruretlerin üstüne çıkarsa biz iflah olmayız. Yapacağımız şey, berbat bir idarenin başımıza musallat ettiği bir kaç acil derdi şöyle sardıktan asara hemen kolları sıvamak ve bir sistem kurmaktır. Her vatandaştan eş ölçüde fedakarlık isteyecek bu sistemi, ancak İsmet İnönünün yüksek, saygı uyandıran ve bir yandan dürüstlük, diğer taraftan feragat timsali şahsiyeti millete kabul ettirtebilir. Türkiye, yaşayan tek milli kahramanının şahsiyetine bir siyasi koalisyondan ziyade ekonomik ve sosyal bünyesini sağlamlaştırma ameliyesinde muhtaçtır. Zira aslında, bu ikinci gaye gerçekleştirilmedi mi, birincisi İskambilden bir şato gibi yıkılmaya mahkûmdur.

Bugünün acil dertleri nedir? Gelişigüzel ikisini sıralayıverelim. Sokaklarda dolaşan lise mezunları, Devlete itimatlarını kaybetmenin eşiğinde memurlar.. Bu gibi sosyal huzursuzluklar alevli kaldıkça sistemin çarklarını çevirmeye başlamak imkânı yoktur. Yeni talep karşılamak ile eski vaadleri tutmak arasında bir muazzam farkın bulunduğunu politikacılar görmezlikten gelemezler. Vatandaşın yüreğine haksızlık, eşitsizlik yapıldığı yılanı çöreklendi mi kurulması elzem sistem, başlangıçta başarısızlığa mahkûm olur. Bu pürüzler bertaraf edildikten sonradır ki, topyekûn kalkınmanın kapısı zorlanabilir.

Türkiyenin meselesi, bir bütün olarak ele alındığı takdirde halledilebilir. Mesele bir ucundan tutuldu mu mutlaka dejenere olur ve bizi, başladığımız noktanın çok daha gerisine götürüp bırakır. D.P. idaresinin de, M.B.K. devrinin de başarısızlık sebebi budur. Birincisi, gününü gün etmeyi akıllılık sandığı için battı ve bize, düşünülebilecek bütün mirasların en kirlisini bıraktı. İkincisi ise fikir fıkaralığının ve her rüzgâra yelken açmanın, dalma müşavirlerin en kötüsünü seçmenin, bunun yanında her şeyi en iyi ben biliyorum sanmanın hazin akibetine uğradı. En 1yi niyetlere de sahip bulunulsa, çocukça fikirlerle bir memleketi selamete çıkarmanın kabil olmadığım, Türkiyeye M.B.K. ispat etmiştir.

Şimdi ne yapacağız? Türkiye bu haliyle, yılda % 7 nisbetinde kalkınsa, tam yirmi senede milli gelirini bir misli arttırır! Bu, hazin bir bilançodur. Bilanço buyken vergiler azaltılabilir nü? Ama, azaltın derler. İktisadi Devlet Teşekkülleri bugünkü zararlarım muhafaza ettikçe, üç bir Bütçenin ise yaramasına imkân yoktur. Bu zararlara karşı daima, "Reorganizasyon" dan bahsedilir. Doğru! Ama gözleri gerçeklerin üzerine kapamaya lüzum yoktur: İktisadi Devlet Teşekkülleri, mallarına ve hizmetlerine zam yapmadan sıkıntılı devreyi geçiremezler. Eğitim seferberliği, yüzmilyonlar değil milyarlar yatırılsa, köylü kendi okulunun inşasına bedenen yardım etmedikçe paranın üç bir bereketi olmaz ve netice sıfırın pek az üstüne çıkar. Köy yolları için bu böyledir, içme suyu için bu böyledir. Adını, tadsız hatıralarından ve talihsiz tatbikatından sıyırıp imeceyi hayatımıza sokmadıkça Devlet Bütçesi sâdece yama diker, ama hiç bir meseleyi halletmez. Bu, aslında her memlekette böyledir. Türidyede iş gücü böylesine âtıl kaldıkça, büyük kütleler gülünç nisbette çalıştıkça, açık ve bilhassa gizli işsizliğin genişliği bu oldukça her gayret çölde nara atmaktan farklı tesir yaratmayacaktır. Kemer sıkmak bir edebiyat olmaktan çıkıp milli zaruret haline getirilecek mi, getirilmeyecek mi? Kalkınmanın anahtarı, bu sualin cevabındadır. Kentlisi ve köylüsü, varlıklısı ve varlıksızı, bazısı maldan bazısı emekten vererek, kimi daha verimli vergi ödeyerek, kimi daha pahalı mal alarak, kimi de kahvehanede geçirdiği zamanı değerlendirerek bu sistemin çarkları haline gelmedi mi, Türkiye için bir çıkış yolu bulanamaz. Halbuki, bizim batılı dostlarımızla cömert yardımları -geri kalmış memleketlerin, ağızlarıyla kuş tablalar dış destek görmeden kıpırdanmalarına bugün imkân yoktur- böyle bir Türkiyeye destek oldu mu sefalet ve açlık, sıkıntı ve huzursuzluk, sosyal tehlike ve adaletsizlik hudutlarımızdan dışarı atılır.

İşte bu, demokratik rejim içinde yapılabilir mi, yapılamaz mı? Görülüyor ki, rejimin de meselesi budur. Türkiye bu suale cevap vermelidir. Başında belirli inançlara, geniş ekonomik ve sosyal görüşlere sahip, devrin icaplarını kavramış, itibarlı ve saygıdeğer, gereğinde şahsiyetini ortaya koyan liderlerin bulunduğa Demokrasiler, cesaretle yola koyulduklarında denemeden yüzakıyla çıkmışlardır. Bu kabildir. Bu mümkündür. Bu şarttır. Demagoji Demokrasinin bir icabı değil, bir tehlikesi telâkki olunursa, ona iltifat edilmezse, Türk milletinin gözünün daima başta bulunduğu düşünülür ve Türkiyenin, o model üzerinden şekil aldığı hatırlanırsa denemenin ümit verici tarafı bulunduğu görülür.

Çetin İmtihan sözünü seven İnönü için, asıl çetin imtihan işte budur.

Kıssadan Maliye Bakanlığına Hisse

Bir *adamın, altın yumurtlayan* bir *tavuğu varmış. Tavuk her sabah, pırıl pırıl bir altın yumurtayı kümesinin samanları üzerine bırakırmış. Tavuğun sahibi bir gün düşünmüş ki, madem bu tavuk her gün bir altın yumurta yumurtluyor, demek ki içinde bir hazine vardır. "Bugün varım, yarın yokum" diyerek hazineyi hemen ele geçirmek hevesine kapılmış ve bıçağı kaptığı gibi tavuğun boynunu kesmiş. Sonra, hemen karnını açmış.*

Aaa! Her tavuğun karnı gibi bir karın. Ne altın, ne hazine..

Olan, her günkü altın yumurtaya olmuş!

güne kadar keşfeden bir hayır sahibi çıkmamıştır. Bu yüzden, her memlekette vatandaş vergi vermektedir. Öyle ki, bir çok memleketlerde halen devletin milli gelirden vergi olarak payı % 20'yi bulmaktadır. Fertler bakımından nisbet daha da yüksektir. Mesela Amerikada, % 91'e kadar gelir vergisi ödeyen mükellefler vardır.

Ancak, devlet "Jandarma Devlet" olmaktan çıkıp "Sosyal Devlet" haline gelirken daha fazla masraf edip vatandaştan daha fazla vergi almakla beraber son çeyrek asırda vergi anlayışında önemli bir gelişme de olmuştur. Mali mülâhazaları bar şeyin üstünde tutan klâsik görüş yeni şartlara uymayınca, yerini, devlete varidat temin etmek yanında ekonomik ve sosyal mülahazalara da pay veren modern vergi anlayışına terketmiştir. Vergi şüphesiz devlet masraflarının finansman vasıtasıdır. Ama aynı zamanda ekonomik ve sosyal politikanın da başlıca icra âletidir. Bu yüzdendir ki, bilhassa kalkınma azmindeki geri kalmış memleketler vergi sistemleri vasıtasıyla genel politikalarının esaslarını ayarlamışlardır. XX. asır ortasının Od büyük yeniliği olan Yatırım ve Sosyal Adalet faktörleri vergi anlayışı üzerinde önemli tesir yapmışlardır. .

Türkiyenin demokratik rejim içinde, devlet sektörüyle özel sektörün elele çalışması neticesi ve sosyal adalet ilkesi hiç gözden kaçırılmaksızın kalkınması ana hedef olarak seçilince, kurulan Vergi Reform Komisyonunun başına yeni görüşü benimsemiş bir uzman arandı ve Ali Alaybek bulundu.

Diş sökmeyen maliyeci

Maliyeci Ali Alaybekin hayatında dönüm noktası, 1945 yılının bir ilkbahar günü gelip çattı. O gün, İstanbul Defterdarlığının loş odalarından birinde orta yaşlı, son derece ciddi görünüşlü bir adam bir süredir kendisine fikirlerini anlatan genç Alaybekin -Aleybek o tarihte 43 yaşındaydı- sözünü kesti ve şöyle dedi:

"— Çok teşekkür ederim, Ali bey! İzahatınız, vergi sistemimizde hakikaten yapılması iktiza eden reformları en iyi şekilde hülâsa ediyor. Sizinle Ankarada birlikte çalışmak istiyorum.."

Bunu söyleyen, devrin Maliye Bakanı Nurullah Esat Sümer Olduğundan Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanı Ali Alaybek başkente gitti ve kollarını, o tarihten itibaren vergi reformu konusunda sıvadı.

Ali Alaybek, Jön Türklerden Dr. Rıza Servet beyin oğludur. Babası, Tıbbiyenin son sınıfındayken Parise kaçmış, orada tahsilini tamamladıktan sonra Selâniğe gelip yerleşmiştir. Ali Alaybek orada doğmuş, Fransız ve Alman mekteplerinde okumuştur. Küçük çocuk bu suretle batı kültürü alırken bir yandan da annesi Vicdan hanımın tesiriyle Türk edebiyatı ve musikisiyle de ilgilenme fırsatı bulmuştur. Alaybek 1918 yılın da Almanyaya giderek orada üç yıl kalmış, sonra yurda dönüp Yüksek Ticaret Mektebini bitirmiş ve evvelâ Şirketi Hayriyede müdür muavinliği yapmış, arkadan serbest hayata atılmıştır. Alaybek Maliye Bakanlığına 1935 yılında girmiş ve hemen vergiler konusuna merak sarmıştır. İşi icabı binlerle vergi beyannamesini Hesap Uzmanı sıfatıyla tetkik eden genç memur vergi tatbikatının bizde son derece iptidai metodlarla yapıldığını hemen farketmiştir. Bunun üzerine, kendini o sahada hasırlamaya koyulmuştur. Nitekim genç uzman memurluk hayatında Bakanlığa çeşitli teklifler yapmış, bunların çoğu makbul karşılanarak kanunlaşmış, Ankaraya geldiğinde de Sümer ve onu takip eden Bakanlardan daimi müzaheret, yardım, teşvik görmüştür. Bu sırada hazırlanmakta olan Gelir Vergisi sistemine de Alaybekin ciddi emeği geçmiştir.

Bütün bunlar bilindiğinden, vergi reformunu hazırlayacak komisyon 13 Şubat 196l'de kurulunca devrin Maliye Bakanı Kemal Kurdaş Başkan seçme konuşunda fazla tereddüt etmemiş ve işi Ali Alaybeğe teklif etmiştir.

Çalışma plânı

Maliye Bakanlığının 9 mensubu, İstanbul ve Ankara Üniversitelerinin birer temsilcisi ve Özel Sektörden 4 üyeden teşekkül eden Komisyon, derhal İstanbulda faaliyete geçti. İktisadi kalkınmanın mali tedbirlerle teşviki ile ilgili çalışmalara Devlet Plânlama Teşkilâtı da bir temsilciyle katıldı. Çalışmalar, şu anda bitmiş değildir. Komisyon, haftada üç gün genel toplantı yapmakta, diğer günler alt komisyonlar halinde faaliyet göstermektedir. Genel toplantıların bazen on saat sürdüğü



Alaybek ailesi

İndirim- Bindirim

olmaktadır. Komisyon, birinci çalışma devresindeki sonuçları ihtiva eden bir memorandumu 19 Temmuz 1961 tarihinde hazırlayıp Bakanlığa sunmuştur. Bu memorandum, devletin gelir bütçesinin esasını teşkil eden Gelir ve Kurumlar Vergisini kapsadığından, işin en önemli kısmını meydana getirmektedir.

Vergi reformcuları daha işin başında, çalışma plânlarım hazırlarlardan bir takım noktalarda fikir birliğine vardılar. Bir gayeleri vergiden optimal hasılayı sağlamak Olacaktır. Vergi ala temimizi ekonomik ve sosyal fonksiyonlarını gereği gibi yerine getirecek şekle sokacaklardır. Vergi kanunlarını mantıki, rasyonel, açık ve basit hale irca edeceklerdir. Vergi hukukunu demokratik prensiplere göre geliştireceklerdir. Prensipler bu olduğundan Komisyon Türkiyenin ana dâvalarını teşkil eden ekonomik kalkınma, istihdam; ihracat gibi konuları kuru varidat temini gayesinin üstünde tuttu ve kısa değil, uzun vadeli görüşlere iltifat etti. Bu yüzdendir ki, fiskal tedbirlerin başına "Yatırım İndirimi"ni aldı.

Komisyonun, Bakanlıkça da müsait karşılanan tek lifine göre 250 bin liranın üstünde olacak yatırımlar için, bir nisbet dahilinde, vergi muafiyeti tanınmaktadır. İndirim istisna haddi kurumlarda yatırım helalinin % 60'ı, ferdi teşebbüslerde % 30'udur. Ancak, yatırım istisnasından faydalanmak için ilgili plân ve projeler kurulacak Yatırım Ofisinin tasvip ve tasdikinden geçecektir. Bu, Türkiye için büyük bir ileri adım olacak ve özel sektörün yatının gayreti muazzam şekilde teşvik görecektir. Aslında bu, hazineye gi-recek verginin, ilerde daha da çok vergi getirecek bir yatırıma özel sektör eliyle çevrilmesinden ibarettir. Yani Devlet, yumurta veren tavukları beslemekte, envestisman yapmaktadır. Komisyon bunun yanında bir de İhracat İstisnası tasarlamış ve ihracat muamelelerinden sağlanan kazançlardan kurumlarda % 40, ferdi teşebbüslerde % 20 nisbetinde özel indirme teklif etmiştir.

Bundan gaye, İhracatı teşviktir. Türkiyenin yılda 500 milyon dolarlık ithalât, 300 - 850 milyon dolarlık İhracat yaptığı gözönünde tutulursa tediye açığımızın nasıl kapatılabileceği hemen meydana çıkmaktadır, Türkiyeyi kurtaracak olan, yatırım ve ihracattır. Zira bunlar bugünkü hallerinde kaldıkça, memleketin başına kim gelirse gelsin bir başarı sağlamasına imkân yoktur. İşte komisyon, vergi sistemini, bu gayeyi gerçekleştirecek bir alet olarak kullanma niyetindedir. Komisyon bu esas tadillerin yanında zarar naklini iki yıldan beş yıla çıkarmak, amortisman mevzuunda degressif amortisman metodunu kabul etmek gibi değişiklikler de yapmıştır.

Zirai kazançların vergilendirilmesi, pek tabii olarak kabul edilmektedir. Ancak bu verginin sâdece büyük ve bir kısım orta çiftçiden alınması sosyal adalet prensibine daha uygun görül mektedir. Esnaf bakımından da ay m açıdan bazı değişiklikler yapılmıştır. Komisyon, vergide aile mükellefiyeti esasını terk etmiş, ayrı vergilendirme usülünü kabul etmiştir. Çalışmalar da tam bir objektiflik ve geniş görüş takip edildiğinin bir delili, Servet Beyanname si esasının muhafaza edilmesidir. Servet Beyannamesinin, sâdece, zamanı bakımından çok gaynmüsait şartlar altında ihdasının verdiği zarar ve yarattığı tepkiler hatırlarda dır. Ancak, olan olmuştur. Yoksa, Türk toplumu gibi, bilhassa serbest meslek erbabından fatura talep edilme ve çekle ödeme yapma Adetinin bulunmadı ğı topluluklarda servet kontrolü farzdır. Meselâ İsviçrede, sâdece bunu temin için pek gülünç bir nisbette Servet Vergisi alınmaktadır. Bu, gelir ile servet arasındaki münasebetleri kontrol gayesi taşımaktadır ve dürüst mükellefin bundan korkması için sebep yoktur. Ancak, bazı tatbikat aksaklıklarım Komisyon düşünmemiş değildir.

Şu anda, Mayısta Meclise getirilmesi düşünülen Vergi Reformu tasarısı üzerinde çalışmalar bu prensipler ve bu ışık altında devam etmektedir.

Gidi, Kurnazlar!..

Bu *memlekette demokrasinin, politikanın, politikacının itibarını yükseltmek için varınız, siz, didinip durunuz. İlk fırsatta bir kaç Çirkin Politikacı çıkıyor ve kelimenin tam manasıyla bir çuval inciri görülmemiş meharetle berbat ediveriyor. Zira aslında politikacının itibarı politikacıya rağmen yükseltilebilir mit Ancak onun davranışı, onun zihniyeti, onun telâkkileri ve tutumudur ki kendi hakkında notu tâyin edecektir.*

Anayasa ne diyor t "Milletvekili ve senatör ödeneklerinin aylık tutan 1. derecedeki devlet memurunun aylığını, yolluk da ödeneğin yarısını aşamaz!"

Şimdi, bizim küçük beylerin buldukları formüle bakınız: "Milletvekili ve senatör ödeneklerinin aylık tutarı 1. derecedeki devlet memurunun kıdem tazminatı ile birlikte alabileceği maaş ve en yüksek tahsisat tutarına, yollukları ise, bunun yarısına eşit olarak hesaplanır!"

Küçük bir tâdil, değil mit Hayır. Alaturka kurnazlık!

Bir defa, hani insan, memleketin içinde bulunduğu şartlan düşünerek biraz tok gözlülük gösterir. Müsaade edilen nisbetin azamisini almaz da, 8. derecedeki devlet memuru maaşını kendine lâyık görür, yolluğunu da onun % 40'ı olarak hesaplar. Olur mu, hiç? "Mebus bey" bu! İllâ, plafonu çatlatacak.. Haydi, kanuni hakkı!. Ama, Anayasanın sarih maddesi sâdece "aylık" derken ve "aylık" herkes için "maaş" yerine geçerken buna "kıdem tazminatı" ve "en yüksek tahsisat" ibarelerini eklemek neden t Hangi haklat Daha mühimi, hangi parayla t

Anayasa olduğu gibi tatbik edildi mi, üstadların aylığı olacak 2400 + 1200 = 3600 lira. Ama, alaturka kurnazlık ettiler mi, bunun hududu yok. Ayda 5000 liraya para demiyecekler. Sonra, memurlar sıksın kemerlerini. Şimdi, ekserisinin ağzında da Genel Kurmay Başkanının eline geçen para! Efendim, o, kıdem tazminatı ve tahsisat olarak şu kadar alıyormuş ta koca millet temsilcisi ondan az mı alacakmış?

İnsaf! Devlet, bir Genel Kurmay Başkanına bu parayı ödüyor. O da, işgal ettiği makamın mecburiyetleri, mükellefiyeti var diye.. "Mebus bey"ler, maaşallah, iki Mecliste tam 687 adet!. Hesap mıdır but

Ama, daha doğrusu, akıl mıdır bu?





Ferin - Apaydın - Fenik
Mart içeri....

Gazeteler

Adiyos

Geçenlerde bir gün, İstanbulun gazeteciler mahallesi Bâbıâlide. ağzına kadar gazete dolu bir kamyonun ağır ağır yokuşu tırmandığını gören "meslek erbabı", söyle mırıldanmaktan kendini alamadı:

"— Bu kadarına, Hacı Ömer bile dayanamaz!"

Kamyonun içindeki gazetelerin üzerinde Son Havadis başlığı göze çarpıyordu. Bunlar, Gökhan Evliyaoğlu ile Hami Tezkanın tirajının yüksekliği dolayısıyla öğünmekten çatlayacak hale geldikleri gazetenin iadeleriydi. Seçimlerden sonra gazete, tepetaklak yuvarlanmaya bağlayınca, başta Hacı Ömer adına' sermaye yatıranlar, herkesin ağzı bıçakla açılmaz hale geldi.

Son Havadisin trajedisi, seçim öncesi gergin tansiyonun yumuşamasıyla başladı. Siyasi hava değişir değişmez gazete, okuyucularının gözü önüne, bir siyasi beyanname, bir kin ve intikam tahrikçisi, bir yalan ve iftira küpü olarak değil, sâdece bir gazete hüviyeti içinde göründü. o zaman, Son Havadisin gazete olarak his istismarcılığından başka meziyeti bulunmadığı derhal ortaya çıktı. Ne fikir fikirdi, ne haber haberdi, ne yazı yazıydı, ne mizanpaj mizanpajdı. Tıpkı bir zamanlar Büyük Doğu için olduğu gibi, Son Havadis için de ölüm çam bundan bir ay kadar önce çalıverdi. Evvela, gazetenin birinci sayfasında tiraj ilânından vaz geçildi, ondan sonra sukutun kısmen önünün alınmasına çalışıldı. Ama hiç bir gayret fayda vermedi. Son Havadis, asansörle çıktığı irtifadan gene asansörle iniyordu. Zemin katına pek yaklaşıldığı ve iadelerin küçük bir dağ teşkil ettiği sırada sermaye sahipleri gazetelerini kurtarma yoluna mecburen saptılar. Bu, Son Havadisi evvelâ Gökhan - Hami ikilisinin elinden kurtarma şeklinde tecelli etti.

İkilinin gazeteden uzaklaştırılmasına, siyasi tutumları da kısmen yol açtı. Evliyaoğlu ve Tezkan, Mecliste takındıkları müfrit tutumu gazete sütunlarına da aksettirdiler. Tirajın korkunç düşüşü biraz da bu yüzden oldu. Memlekette şimdi bambaşka bir hava eserken değişik tellerden nağmelerin yükseltilmesi okuyucuyu memnun bırakmadı. Gazeteye bir başyazarın gerektiğini gören sermaye sahipleri, Mümtaz Faik Feniğe başvurdular. İhtilâl bitmiş, normal devir gelmiş, tehlike ortadan kalkmış olduğu için Zaferin eski başyazarı kalemi tekrar eline almağa hazırdı. Burhan Apaydın ve Cevdet Perin de, yardımcı kalemler olarak Son Havadis sütunlarına aktarma oldular. Ancak, gazetenin nasıl bir tavır takınacağının tesbiti kolay olmadı. Nihayet, Koalisyon siyasetinin içinde, ama parti olarak C. H.P. nin karşısında ve eski Demokratların yanında bulunulması kararlaştırıldı.

Fakat hu gayret de, tepetaklak düşüşü durdurmadı. Hattâ, arttırdı. Gerçi gazete, tecrübeli Feniğin elinde hemen daha derli toplu bir manzara aldı ama, his ve heyecan unsuru büsbütün kalkınca öteki ciddi, itinalı, imkânı bol ve kuvvetli gazetelerle yarışta fazla bir şans kazanmadı.

Son Havadis son çare olarak, gene Yassıadaya sarıldı ve bir röportaj serisine başladı: "Kayseri yolunda ıstırap yolcuları!" Ancak ıstırap yolcularının, gazetenin ıstırabını dindirebilmesi pek şüphelidir.




Hami Tezkan - Gökhan Evliyaoğlu
.....pire dışarı.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Kongo

Katangada savaş,

Aylardan beri uyur halde bulunan savaş geride bıraktığımız hafta pazartesi günü Katangada birden infilâk etmiş ve Birleşmiş-Milletler kuvvetleriyle Katangalı askerler ellerindeki bütün savaş vasıtalarıyla birbirlerine girmişlerdir.

Savaş, Güvenlik Konseyinin Kongoda asayiş ve birliği temin için her türlü vasıtaya başvurması hususunda yeni Genel Sekreter vekili Birmanyalı Tanta verdiği geniş yetkilerin tatbiki icabıdır.

Amerika, Genel Sekreteri desteklemektedir. Hattâ Afrika kıtasında bulunan bütün nakliye uçaklarını Birleşmiş - Milletler kuvvetlerinin emrine vermiştir. Washington bu savaşın mâkul ve haklı bir savaş olduğuna inanmaktadır. Fakat öte yandan bazı devletler Birleşmiş - Milletler kuvvetlerinin, hadisede, hakiki gaye ve hedeflerini şaşırmış olması ihtimali üzerinde durmaktadır lar. Bunların başında İngiltere, Fransa ve Portekiz gelmektedir. Yâni hep, Afrikada dâvaları, problemleri, tasaları, neden söylememen, sömürge menfaatleri olan devletler... Bu itibarla, kan dökülmemesi gibi haddizatında mâkul ve insani olan bir mülâhaza, bu memleketlerden geldiği zaman az çok şüphe ve inançsızlıkla karşılanmaktadır. Kaldı ki Rodezya - Niyasaland federasyonundaki beyaz idarenin, Angolada sömürge savaşı yapan Portekizlilerin ve nihayet eski Fransız Kongosu Başkam rahip Yulunun el altından ayrılıkçı Katangalılara ve onun lideri Çombeye yardım ettikleri artık sabit olmuştur. Belçikalıların Kongodan giderken geride bıraktıkları fesad unsurlarından bahse tabii lüzum yoktur.

Çombenin sorumluluğu

L umumbanın katli mesuliyetini üzerinden atamamış ve müteveffa Genel Sekreter Dag Hammarskjoeld'un uçak kazasında vuku bulan ölümünü örten esrar karanlığı içinde silueti görünen Çombe, ateşli ve tahrik edici nutuklarım söyledikten sonra, Katangalılar ile Mavi Miğferliler arasında savaş başladığı zaman Pariste idi. Neden? Savaştan haberdar olur olmaz doğruca Elizabethville'e gelip sorumluluğunu yüklenmesi gerekirken niçin evvelâ dostu rahip Yulunun merkezi olan Brazaville'e ve oradan da Rodezyaya gitti? Yabancı menfaatlerin, para ile tutulmuş yabancı asker ve teknisyenlerin kışkırttığı Katangalılar savaşır ve ölürken, ayrılık ve fesad hareketlerinin en büyük mesulü olan Çombenin ötede beride ne işi vardı? Yeni fesatlar, yeni ihtilatlar yaratmak peşinde miydi?



Birleşmiş - Milletlere karşı Katangalılar

Hürriyet verilmez, alınır!

Bundan hakikaten korkulmaktadır. Fakat bu korku şüphesiz ki bugünkü kötü duruma ve kötü ihtimallere son vermek için Birleşmiş - Milletlerin girişmiş oldukları savaşı durdurmıyacaktır. Bu savaş yerinde vs haklı bir savaştır. Belki de Kongonun çilesine son verecek bir savaş...

Sovyetler

Sendikalar kongresi

Bitirdiğimiz hafta pazartesi günü. Moskovada Dünya Sendikalar Federasyonu 5. Kongresi toplanmıştır. 120 memleket sendika organizmalarının 1000 kadar delegesinin iştirakile yapılan bu toplantıda delegasyonların 100'ü federasyona bağlı olan sendikaları temsil etmekte, diğerleri müşahit sıfatile bulunmaktadır. Bu sonuncular arasında 1849 den beri federasyon ile bağı kopmuş olan Yugoslav sendikalar birliğinin mümessilleri de vardır ve bunlara Titonun en yakın çalışma arkadaşlarından Vukmanoviç - Tempo başkanlık etmektedir.

Öte yandan komünist Çin, Arnavutluk, Kuzey Vietnam vs Kuzey Kore de kongreye önemli heyetler göndermişlerdir. Gerek bu kadro gerekse toplantının, Sovyet Rusya Komünist Partisi 22. Kongresini yakından takip etmesi ve nihayet sendikalar kongresine takaddüm eden günlerde yapılan bazı yayım ve beyanlar, Dünya Sendikalar Federasyonunun bu 5. Kongresinde resmi gündemin dışına taşılacağını ve bu arada bilhassa 22. Kongrede açığa vurulmuş olan problemlerin ele alınacağını göstermiştir.

Resmi gündemin başlıca üç maddesi vardır: 1) Faaliyet raporu, 2) İşçilerin ekonomik ve sosyal haklarının savunulması, 3) Barışın korun-

Ancak, bunların yanısıra Silâhsızlanma, Almanya, Sömürgecilik gibi tamamen siyasi meseleler ve çok daha mühim olarak, açık oturumlarda söylenen nutukların gereği kadar aksettiremediği, doktrin meseleleri de ele alınmıştır. Kaba hatları ile Stalin aleyhtarlığı gibi gösterilen bu çetin mücadele, bu kere, sendikaların takip edecekleri yol vs partilere bağlılıkları ils davranışları açısından münakaşa konusu olmuştur.

Stalin aleyhtarlığı

Bu deyim alâkalılar için çeşitli anlamlara gelmektedir. Sovyet Rus-

yada bilhassa 22. Kongrede hataları açıklanan, Marx - Lenin doktrinine ihaneti ve hattâ cinayetleri anlatılan Stalinin ölümünden sonra tel'ini, daha ziyade maddi, fakat zararsız icraat şeklini almaktadır. Eski diktatörün mezarı Leninin yattığı yerden alınıp, öldürttüğü eski idareci arkadaşlarının birer büst ile süslenmiş mezarlarının yanı başına, taşsız ve âbidesiz bir mezar halinde bırakılmıştır. Heykelleri yıktırılmaktadır. Stalin adı verilmiş şehirlerin ve yerlerin adı değiştirilmektedir. Stalinin yolunu takip etmekle suçlandırılan eski idareciler, şimdilik hayatları bağışlanmak suretile, türlü ittiham ve hakarete maruz kalmaktadırlar.

20. Kongrede başlayıp 22. Kongrede tam bir lanetleme haline getirilen Stalin aleyhtarı kampanyadan evvel diktatörün adını taşıyan başlıca şehirler ve coğrafi mahaller şunlardır:

1 — Stalin dağı: Tacikistan Cumhuriyetinde, 7490 metre yüksekliğinde bir zirve.

2 — Stalin dağları: Kırgızistan Cumhuriyetinde Tianşana bağlı dağ silsilesi -En yüksek noktası 6000 metre-.

3 — Stalingrad şehri: Aynı adı taşıyan bölgenin merkezidir. 1956 sayımında 625 bin nüfusu olduğu anlaşılmıştır. Bu şehrin adı 1925'e kadar Çariçin, yâni "Çariçenin şehri" idi. Şehir 1942 - 43 kışında Nazi Almanyası ordularının istilâ hareketine karşı gösterdiği mukavemetle meşhur olmuştur. O sırada Krutçef müdafaanın siyasi komiserliğini yapıyordu. Bilindiği gibi, bu mukavemet sonunda Pavlus orduları perişan olmuş ve Şubat 1943'de teslim bayrağını çekmişlerdir.

4— Stalingrad hidroelektrik santrali: Aynı adı taşıyan şehir civarında ve Volga nehri üzerine kurulmuş en kudretli santrallerden biridir.

5 — Staliniri: Stalinin memleketi olan Gürcistanda bulunan bu şehrin adı 1934'e kadar Çikinvili idi. Şimdi İsim değiştirerek eski adına dönen ilk şehirler arasında bu da vardır.

Stalin aleyhtarı kampanya çerçevesinde ad değiştiren diğer şehirler şunlardır:

1 — Stalinabad: Kırgızistanda bulunan bu şehirin adı 1929'a kadar Duşambe -develer şehri- idi. 191 bin nüfuslu olan bu şehir eski adına dönmüş bulunmaktadır.

2 — Stalino: 1924'e kadar adı Yuzovka olan bu şehir şimdi bulunduğu önemli endüstri merkezinin adını alarak Donetzkaya olmuştur. 620 bin nüfusu vardır.

3 — Stalinsk: Bu şehir de eski adına dönmüştür: Vonokuznesk. 347 bin nüfuslu olan şehir Orta Sibiryanın en önemli merkezlerinden biridir.

Buna mukabil 22. Kongreye komünist Çin heyetinin başında iştirak eden Çu en lai, Krutçefi tasvip etmediğini belirten bir nutuk söyledikten ve Stalinin mezarına "Büyük Marx'cı ve Leninci Staline"ibaresile bir buket koyduktan sonra kongreyi vaktinden evvel terketmiştir. Öte yandan küçük Arnavutluğun komünist lideri Enver Hocanın Krutçefi revizyonizm ve devyasyon ile ittiham etiğine şahit olunmaktadır.

Çinin İstediği

Çinliler ve Arnavutlar için Stalin aleyhtarı kampanya büsbütün ayrı, açıdan önemli bir problem teşkil ettiği gibi, arada kalan Macar, Polonya, hattâ İtalyan ve Fransız komünist partileri için de çok muğlâk ve içinden çıkılması güç bir durum yaratmaktadır. Yekvücut bir beynelmilel komünizm mi? Yoksa her bir komünist partisinin az çok muhtar olacağı çok merkezli bir komünizm enternasyonali mi?

Komünizm, kapitalist dünya ile "Barış içinde beraber yaşama" tezini mi, yoksa kapitalizm mahvolmadan komünizm için hayatin bahis konusu olmıyacağı dâvasını mı savunmalıdır?

İşte Dünya Sendikalar Federasyonu kongresinde Krutçefin muarızları bu meseleleri sendikalar zemini üzerinde tazelemişlerdir. Sendikaların, herşeyden önce, yaşadıkları memleketlerde muhite ve gidişe uyarak işçi hayat şartlarını yükseltmeye mi, yoksa ihtilâlci faaliyete mi ehemmiyet vermeleri lâzımgeldiği

Aklın Yolu

Suriye seçimleri, mutlu bir netice vermiş bulunuyor. Seçmenler yeni Anayasayı büyük çoğunlukla tasvip etmişlerdir, Mısırdan ayrılmaya yol açan İhtilâli oylarıyla desteklemişlerdir, eski İşbirlikçileri değil, onlara karşı olarak bilinenleri Parlâmentoya seçmişlerdir, geçmişi hortlatmamışlardır. Bu sayededir ki Başkomutan Abdülkerim Zahreddin Silâhlı Kuvvetlerin memleket idaresini halka devrettiğini ve kışlasına çekildiğini söylemiş, askeri idare kazasız belâsız, gürültüsüz patırdısız, hırıltısız dırıltısız tarihe karışmıştır.

Hangi sayede?

Şüphesiz, Silâhlı Kuvvetler ihtilâli yaptıktan sonra başa geçenlerin, o hadisenin ateşi sönmeden, geçmiş devrin aranmasına yol açacak tasarruflara kalkışmadan seçmeni sandık başına götürme dirayetini göstermeleri sayesinde. Oniki yılda tam dört askeri ihtilâl gören ve her seferinde karışıklıklara maruz kalan Suriyede bu defa, İhtilâli takip eden ilk iki ay içinde seçim yapılmış ve demokratik sivil idare kurulmuştur. İhtilâl hangi gaye uğrunda yapılmışsa seçmen ö gayeyi desteklemiştir. Böylece de Suriye Silâhlı Kuvvetleri, Başkomutanının dediği gibi, yüreğinde endişenin zerresini duymaksızın, kalp huzuru içinde kışlasına çekilivermiştir.

Suriye fakir memleket değil mi? Suriyenin bin tane derdi yok mu? İhtilâlin başa getirdiği aydın subaylar memleketlerinin, milletlerinin durumu karşısında hassas değiller midir? Ama, eğer hoplamalı zıplamalı kalkınmalara kalkışmalardı, "Derhal seçim yapacağız" deyip vâdeyi uzatsalardı, devekuşuna benzeyen bir idare kursalardı ve buyurma zevkine kendilerini terketselerdi bir süre sonra Suriye halkı, kimse zeprece şüphe etmesin, Nasırı mumla arayacaktı ve kendisini Nasırdan kurtaranlara karşı lanetini izhar edecekti. Şimdi, Suriyenin yeni idarecileri, demokratik yoldan Suriyede huzura ve ekonomik, sosyal istikrarı kurmaya çalışacaklardır.

Banda başarı kazanacaklar mıdır? Belki evet, belki hayır. Bunun gerçek cevabı, idarecilerin basiretinde, kudretinde, işleri ele alış tarzında yatmaktadır. Ama, muhakkak olan bir husus vardır: Askeri idarelerle, demokrasiden uzak sistemlerle Suriyede, işte, hiç bir şey yapılamamıştır. Bırakınız Suriyeyi, İmkânları çok daha geniş Mısırda bir şey yapılamamış olduğunu görmeleridir ki Suriyeli askerleri idareyi demokratik bir sivil idareye teslime götürmüştür.

Her halde, komşularının halinden de gerekli ders ve ibreti almışlardır ya..

dâvası ortaya atılmıştır.

Çinliler, Dünya Sendikalar Federasyonu idare heyetinin 960 Haziranında Pekinde yaptığı toplantıda bir sendikalar enternasyonali kurulmasını ve bunun programının peşinen hazırlanmasını istemişlerdir. Nitekim 957 ve 960 partilerarası konferanslarda da aynı tez savunulmuştur. Çin, Sovyet Komünist Partisinin kılavuz - parti sıfatını memnuniyetle kabul etmekte ise de. bu kılavuzluğun evvelden hazırlanmış ve şüphesiz Çinlilerin de büyük ölçüde tesir edecekleri bir programa göre yapılmasını istemektedir. Sendikalar konferansından evvel gerek Pekinde yapılan neşriyat, gerekse Pekine uyarak Enver Hocanın söylediği nutuk, 960 Kasımında yapılmış olan gibi partilerarası bir yüksek kademe konferansı lehindedir. Pekin böyle bir konferansta Krutçefi azınlıkta bırakmayı ümit etmektedir. Krutçef ise hem bu tehlikeden (açmak, hem de Sovyet diplomasisini Çinlilerin de müessir olacakları peşin bir programın yükü altında bırakmaktansa, diğer komünist partilere az çok muhtariyet vererek manevra sahasını mümkün mertebe geniş tutmak sevdasındadır.

Fakat herhalde "Barış içinde beraber yaşama" formülü yüzünden komünist blok içinde kötü kişi olan, sert hareketleriyle de Batıyı ürküten Krutçefin işi hiç de kolay değildir.

Fransa

Modern Jeanne d'Arc

Allahlık bir Fransıza sormuşlar: "Sizde çocukların tahsili meselesiyle kim meşgul otur?" Adam, "Karım" cevabım vermiş. "Aile bütçesi işi ?" Adam gene, "Karım" diye cevap vermiş. "Peki, sayfiyeye gidilip gidilemiyeceği, gelirinizin buna yetip yetmiyeceği?" Gene, "Karım" demiş. "İşinizdeki İlerleme imkânlarım, istikbalinizi, ihtiyarlık çağınızı kim düşünür?" Buna da, "Karım" cevabım kondurmuş. Karşıdaki biraz acıma, biraz da istihza ile tekrar sormuş: "Peki, siz neyi düşünürsünüz?" Allahlık Fransız tereddütsüz cevap vermiş: "Ben Cezayir meselesini düşünürüm!"

Bu fıkrama hakikate cevap verdiği günler çoktan geçmiştir. Şimdi karılar, anneler, hattâ Cezayirde saçma bir savaşta canını vermeye mahkûm evlâdı ve kocası olmıyan anneler bile Cezayir meselesini düşünmektedirler. Bunların hepsini birer birer teşhise elbette ki imkân yoktur. Fakat bitirdiğimiz hafta içinde bir "Milli' Anne" çıkmış, benini



Brigitte Bardot
Bombalarına güveniyor

diyen babayiğitlere parmak ısırtacak bir celâdetle, bu savaşı sürdürenlere, hattâ bu savaşı anavatana nakledenlere harp ilân etmiştir.

Brigitte Bardot -yâni B.B.-, beyaz perdenin şöhretli kadın yıldızı ve Fransızların -çok sevdikleri içindoğurduğu zaman kendisine "Milli Anne" lâkabını taktıkları tüy gibi hafif genç kadın, bütün bir O.A.S. teşkilâtına kafa tutmuştur.

O.A.S. teşkilâtı gizli ordu mânasına gelen ve Cezayirde son Generaller İsyanının devamı olan tethişçi çetedir. Şimdi âsi General Salanın kumandasında olduğu anlaşılan ye Paris hükümetine açıkça kafa tutan bu teşkilâtın hemen bütün Avrupalı Cezayirliler ve ordunun bir kısmı tarafından desteklendiği bilinmektedir. Anavatanda da ordu, polis ve parlamentoda kolları vardır. Bu teşkilât, ne olursa olsun, Cezayiri bırakmamak, gerekirse Paris hükümeini devirmek - azmindedir. Liberal Fransızlar, mutedil siyasi partiler ve hattâ Fransanın çok övündüğü bütün, bir "yem - sol" cenah, bombalar, tabancalar ve usturalarla iş gören bu çete karşısında sinmiştir. O. A.S. açıktan açığa vergi toplamaktadır. Paris hükümetinin, burnu dibinde kendisini devirmeye azmetmiş bir teşkilât karşısında âciz kaldığı görülmektedir. Nice varlıklı Fransızların, sanayici, tacir, mülk sahibi, artist ve yazarların günün birinde otomobillerinin altında veya apartmanlarında bir bomba patlaması işlerinden, mesleklerinden ve sevdiklerinden olmak endişesiyle bu çeteye haraç verdikleri ve bundan kimseye bahsetmedikleri malûmdur. İşte bu teşkilât Brigitte Bardot'ya da musallat olmuş ve artistten mühimce bir meblâğ istemiştir.

Brigitte Bardot gibi, şöhretin ve servetin zirvesine ulaşmış bir artist için bu parayı vermek, çeki imzalamak için dolma kelemin kapağım açmak kadar basit ve kolaydı. Fakat "Milli Anne" böyle yapmamış O.A. S.'nin talebini şiddetle reddetmekten başka, büyük tirajlı bir liberal dergiye keyfiyeti bildirerek, "Bu parayı vermem, Çünkü faşist bir memlekette, faşistlerin haraca kestikleri bir memlekette yaşamak istemiyorum. Herkese de tavsiye ederim, benim gibi yapın. Bir olalım, milletçe bu belâyı başımızdan atalım" demiştir.

Koskoca Fransada, ünlü devlet adamlarının, yazarların, akademi üyelerinin, şanlı Generallerin, partiler ve sendikaların zebun oldukları bir çete karşısında tüy gibi bir taze kadının bu meydan okuyuşunda dokunakli bir destan havası yok mu T

Denecek ki B.B. bunu biraz da şahsi reklâmı için yapmış olabilir. Evet ama, işin sonunda gül dudakarının bir ustura darbesiyle dökülüvermesi, bebeğinin öldürülmesi. canından olması tehlikelerini göze larak...

İnsanın dua edeceği geliyor! "Yaabbi, şu Brigitte hatunun yüreğini General De Gaulle'e ver!" Fakat, ya dua kabul olunur da. âdil Allah kimsenin kimsede hakkı kalmasın diye tutup Generalin fiziğini de Brigitte'e veriverirse ?



KİTAPLAR

Gençlik Ansiklopedisi

(Hazırlıyan Baki Kurtuluş, Kurtuluş yayınları, üçüncü cilt, 1960 Ankara, 319 sayfa, F. harfinden Mar hecesina kadar)

Türkiyenin, türk aydınlarının en çok ihtiyaç hissettikleri şeylerden biri hiç şüphe yok ki ansiklopedidir. Hal böyle iken, hu aydınların bulamadıkları şeylerin başında da gene ansiklopedi gelmektedir. Bugüne kadar Türkiyede hazırlanmış, basılmaya başlanıp tamamlanmış ansiklopedi o kadar azdır ki, bunları saymak için iki değil sâdece bir elin parmakları bile yeter de artar bile.

Devlet ve Milli Eğitim Bakanlığı bu konuda uzun, ama çok uzun yıllar alabildiğine ilgisiz kalmıştır. Gerçi bugün Milli Eğitim Bakanlığının ve dolayısıyla Devletin himmetiyle bir iki ansiklopedi yayını yapılmaktadır ama, bu iş bile öylesine ağır bir tempo, öylesine bıktırıcı, bezdirici hava içinde yapılmaktadır ki, bunlara bakıp da bu işle devlet alâkadar olmuyor demek bile mümkündür. Buna karşılık Türkiyede özel kurumlar, şahıslar, ufak da olsa, bir belirli seviyeyi aşmamak, aşamamak durumunda da olsalar, bir takım ansiklopediler yayınlamak için çaba sarfetmişler, etmektedirler. Bugün şayet baza evlerin kitaplıklarında insanoğlunun başı sıkıştığı, bir soru karşısında bocaladığı zaman bakabildiği bir veya birkaç ansiklopedi taslağı varsa, bunlar tamamen özel kurumların veya tanıtların himmetiyle ortaya çıkmış şeylerdir. İşte Gençlik Ansiklopedisi de bu tip eserlerden biridir. Yani bir şahsın malı. Sermayesi çok olmayan, imkânları geniş olmayan, ama azmi bulunan çalışkan, araştırıcı ve sebatlı bir insanın ortaya çıkardığı bir eser...

Ansiklopedicilik sabır isteyen, bilgi isteyen, araştırma ve gayret isteyen bir iştir. Baki Kurtuluş-Gençlik Ansiklopedisinin tek hazırlayıcısı-, bu işe başladığı zaman, en yakın arkadaşları hile tereddüde düşmüşlerdir. Baki bu işin üstesinden gelemiyecek, yarım bırakmak zorunda kalacak, Türkiyenin tamamlanmamış, yarım kalmış, dolayısıyla hiçbir şeye yaramaz ansiklopedileri serisine bir yenisi daha eklenecek diye üzülmüşlerdir. Gençlik Ansiklopedisi hazırlayıcısı işe son derece mütevazi ölçülerle başlamıştır. Ansiklopedisini Üçüncü hamur kâğıda, yâni matbaa kâğıtlarının en âdisine fasiküller halinde bastırıyordu. Bu fasiküllerden her ay bir tane yayınlanıyordu. Sonra fasiküller bir araya getirilerek ciltler olacaktı. İlk fasiküller yayınlandığında, ansiklopedinin ciltler halinde ortaya çıkacağı, ciltlerin birbirini takip edeceği ise kimsenin aklına gelmiyordu. Baki Kurtuluş, baskısından dizgisine, tertibinden dağıtımına kadar herşeyiyle bizzat uğraşmak zorunda kaldığı ansiklopedisinin ilk cildini tamamladığından bir önemli merhaleyi aşmıştı. Artık, okuyuculanna güven vermişti. Kırmızı kaplı cilt, Kurtuluşun bu işin üstesinden geleceğine etrafındakileri iyice inandırdı. Kasım ayının başında ise Gençlik Ansiklopedisinin üçüncü cildi de tamamlandı ve piyasaya çıktı. Ansiklopedinin tamamlanması için sâdece bir tek cilt kalmıştır, Altı ay sonra kitaplıklar, A'dan Z'ye kadar tamamlanmış bir ansiklopediye daha kavuşmuş olacaklardır. Üstelik yolun en önemli, en büyük kısmı da geride bırakılmış durumdadır.

Gençlik Ansiklopedisi, adından da anlaşılacağı üzere, daha çok ortaokul ve lise öğrenimi yapan genç kuşaklara kılavuz olmak için hazırlanmış bir ansiklopedidir. Meselâ lisede okuyan bir öğrenci, acele olarak Ziya Gökalpin biyografisini mi arıyor, hemen Gençlik Ansiklopedisini açacak ve bu konuda çok fazla detaya inmeyen, ama ana hatları eksiksiz ye yanlışsız olarak verilen bilgiyi bulabilecektir. Orta halli, orta kültürlü bir vatandaş güneş sistemi hakkında veya Hatayın almışı, yahut karbonhidratlar hakkında ana hatları ile bilgi mi almak istiyor, Gençlik ansiklopedisinin üçüncü cildini açıp aradığı bilgiyi hemen bulabilecektir. Elbette ki, topu topu dört cilt olacak ve daha ziyade bir el kitabı mahiyetini taşıyacak olan bu ansiklopedide meselâ koskocaman bir cilt doldurabilecek kadar malûmatla anlatılabilecek karbonhidratlar bahsi onbeş yirmi satırdan daha fazla yer kaplamıyacaktır. Kaplamıyacaktır ama, karbonhidrat nedir, diye sorulduğunda da o nesnenin ne olduğu cevabını verebilecek kadar malûmatı getirecektir.

Divan Edebiyatının Koca Ragıp Paşası kimdir, Neyzen Tevfikin hayat hikâyesi nedir, Londra şehri hakkındaki umumi bilgiler nelerdir, Lübnan nasıl bir memlekettir, Lozan Antlaşması ne zaman, nerede, kimler arasında, hangi tartlar altında imzalanmıştır? Daha bunlara benzer binlerce maddenin cevabını bu ansiklopedide bulmak mümkün olacaktır. Kısaca, Kurtuluşun bu eseri her evde, her kitaplıkta bulundurulmasında fayda olan değerli bir eserdir.

Bir Dağ Tutmasıdır Sevinç

(Bekir Tünayın nesir denemeleri. Ajans Türk Matbaası, Ankara 1961, 55 sayfa 300 kuruş)

Bekir Tünay bir duygulu askerdir. Sarıkamışta geçirdiği günlerin hasretini, yalnızlık duygusunu, sakıntılarını, sevinçlerini ufacık sayfalardaki nesir denemeciklerinin içine sığdırmış.

Uzakta veya muhayyel bir sevgiliye sesleniş olarak ifade edilebilecek olan "Bir Dağ Tutmasıdır Sevinç" adlı kitapçıkta öylesine melankolik, öylesine fazla, ama haddinden fazla edebilik var ki, insan 55 sayfayı sonuna kadar okuduğunda adeta içini bir hüzün kaplıyor. Bekir Tünayın bu ikinci kitabında da, tıpkı birincisinde olduğu gibi, -Tunayın ilk kitabı da birincisi gibi bir nesir denemesidir- XX. yüzyılın başında pek yaygın olan, pek moda olan bir melankolizm, bir aşırı hassasiyet ve gerçekten kaçış *göze* çarpmaktadır.

Tünayın nesirden çok nazım olarak yazmayı düşünebileceği hislerini dile getiren minik eser "Bir Dağ Tutmasıdır Sevinç" bilhassa daha deli gençlik çağında olanların hoşuna gidebilecek bir eserdir. Hele sevginlerine aşk mektupları yazacaklar için Tünayın kitabı hol bol malzeme alabilecek durumda bir kitaptır.

C E M İ Y E T

programın tenkid edildiği gündü.
Y.T.P. den Hasan Kangal safiyetle salona girdi. Kendisi senatördü. Girmemesi lâzımdı. Ama, Hasan Kangal öyle kayıtlardan falan habersizdi. Girdi de, alkışladı da... Üstelik,kendi partisinin lideri konuşurken, "girmişken bir dinliyeyim" demedi bile. Hayri Mumcuoğluyla fiskosa daldı. Localarda yer bulamıyan senatörler de bu özel Örneği takibettiler. Milletvekili arkadaşlarının saflarına katıldılar. Katıldılar da, alkışladılar da üstelik...

Bu, teamül haline gelmese nasıl olur?..

*

İki "sakıt" -Kemal Özçobanla Hamit Şevket İnce- Meclis tartışmalarım takibediyorlardı. Müthiş itibar görüyorlardı. İtibar görmek için saten sakıtlardan" olmak yetiyor bugün. Milletvekilleri kendilerini şapır şupur öpüyorlardı. Onlarsa, Mülki Erkan locasından gıpta ile Meclis salonunu seyrediyorlardı. Hâlâ gıpta ile... Hâlâ!...

*

Bayan Gedikin hanesinde üç otomobil var: Biri kendinin, biri oğlunun, biri de kızma düğün hediyesi olarak, devr-i saltanatta verilmiş... Başka şikâyetleri olabilir bayan Gedikin, ama otomobilsizlikten şikâyet etmez herhalde. Fakat gene de bilinmez!..

*

programın tenkitleri yapıldığı gündü. Basın locası dahil, Meclisin her tarafı doluydu. Bu dolu locada bir tartışma oluyordu. Çünkü iki kalantor bey, yanlarında eşleri, buraya kurulmuşlardı. Milletvekiliydiler. Yer bulamayınca, yer olan yerlere dalmakta mahsur görmemişlerdi.

Nihayet milletvekili beyler gaspettikleri yerlerden kaldırıldılar, fakat çok ağır bir havada...

İlk işleri de basın bürosunu şikâyet oldu: "Milletvekillerine karsı terbiyesizlik ediyor bu kendini bilmez büro" diye...

Hâlâ bu noktada mı sayıyor ve sayıklıyorsunuz beyler?...

*

Sami Küçük, O'ları çok şirin bir şekilde U diye telâffuz eden bir Rumeli çocuğu. Her gördüğüyle uzun monologlara dalıyor. Hem de monologun diyalog olmasına meydan vermeden. Nedir böyle usun usun anlattığı, diye meraklanan oluyor. Sami Küçük, ikili koalisyonu övüyor. İkili koalisyon onu bu kadar konuttursa, ya dörtlü olsaydı ne yapardı



Hayri Mumcuoğlu
Fiskos

Herhalde uyku yerine nutuk atacaktı... Bu haliyle biraz, Amerikanın bir zamanlar Romadaki hanım büyükelçisi, Claire Luce'u hatırlatıyor. Claire Luce, geçkin senelerinde katolikliği kabul etmişti. Bir gün ateşli ateşli, bu dinin meziyetlerinden Papaya bahsediyordu. Papa çok esprili bir adamdı. Dinledi, dinledi ve sonra mırıldandı:

"— Madam, ben bu dinin başında bulunuyorum. Herhalde biraz inandığım için..."

Sami Küçükün de terem ettiği muhataplar ekseriyetle ya C.H.P. li, ya A.P. li. Ama hiçbiri Papa gibi, çıkıp:



Kâzım Orbay
Ağır taş,

-Sami Bey, bizi bu koalisyonun meziyetine inandırmağa gayretinize hacet yok. Meziyetine inanıyoruz ki bu koalisyonu kabul ettik"demiyor. Neden demiyor?..

*

Aydın Gün, yeni Bakanlara özel olarak bir alaturka müzik ziyafeti verdi. İnsanlar, insanlarla ne çabuk ahbap oluyorlar!.. Çoğu daha isimlerini bile belliyemedi yeni Bakanların...

Alaturka müzik ziyafetine gelince, 27 Mayıstan önceki Bakanlar da bundan pek hoşlanırlardı...

*

T ürkiyenin Paristeki NATO delegelerinin son zamanlarda en büyük merakları, renkli spor araba almak, senesi geçince yeni modelle eskişini değiştirmek... Çok önemli olaylarda bile kılı kıpırdamıyan Büyükelçi Nuri Birgi bile bu rengârenk arabalardan rahatsız oldu ve "hiç olmazsa, kırmızısını almamalarını genç arkadaşlarından rica etti. Bugünlerde gene NATO delegasyonunu barındıran binanın önünde, üç Türke ait frapan renklerde üç spor araba var. Nuri Birgi söz geçirememis, besbelli...

*

Hamletin temsilinde, talihsiz Ophelia'nın kardeşi Leartes, Hamletle bir kılıç çarpışmasından sonra yere düşüp ölüyor. Devlet tiyatrosunda, bu rolü oynıyan genç ve yakışıklı artist yere düşüp öldükten sonra, öylesine körük gibi nefes alıyor ki, böyle nefesi ancak ölüler alır. Tabii bu göğüs adalelerinin inip kalkmasına bütün salon takılıyor. Bir politikacı bakmış ve şunu bulmuş çare olarak:

"— Hareketsizliği ya bizim Kazım Orbaydan, ya da Melâhat Gedikten öğrenmesi lâzım. Saatlerce bir milimetre kıpırdamıyorlar, mumyalaşmış gibi oturuyorlar. Nasıl yapabiliyorlar, anlıyâmıyorum."

*

Cemil Sait Barlas Antepten aday gösterilmedi, İstanbulda kazanamadı. Şimdi İdare Meclisi üyeliği peşinde.Geçen gün Turhan Feyzioğlunu telefonda arıyordu. Bu hususstan bahsedecekti. Turhan Feyzioğlu o sırada A.P. İdare Heyetiyle uzun ve muhabbeti! bir telefon muhaveresine dalmıştı. Tabii ki koalisyon dostlarım, partili dostlarına tercih edecekti...

Cemil Sait Barlas, Feyzioğluylâ konuşamadı...

Politika kötü şey, fakat ondan da kötü birşey var: Politikaya girip muvaffak • olamamak... Geçici olsa dahi muvaffakiyetsizlik!..

K A D I N

Ankara
Türk Kadınlar Birliği

Genç kadın ateşli, heyecanlı bir sesle konuşuyordu. Sözlerinin sonuna gelince durdu ve birden, karar vermiş insanların tavrıyla, bütün söylediklerini şu cümlede topladı:

"— Biz, Türk Kadınlar Birliği olarak, heryerde gayelerimizi tahakkuk ettirmek için yılmadan calışacağız. Hatta bugün olduğu gibi, karşımıza, tesadüfen Ankara Valisi çıkmış olsa bile..."

Bu beklenmedik sözler, salondakilen hiç te hayrete düşürmemişti Olay, bitirdiğimiz haftanın başlarında, salı günü, Siyasal Bilgiler Fakültesinin konferans salonunda cereyan ediyordu. Kürsüden konuşan uzun boylu, lâcivert elbiseli, heyecanlı genç kadın ise, Türk Kadınlar Bit--iği müteşebbis heyetinin başkanı Günseli Özkaya idi. Kadının siyasi aklarına kavuşmasının 27. yıldönümü münasebetiyle o gün Siyasasi Bilgilerde bir tören yapılmış, bazı Profesör ve senatörler hazır bulunmuş, günün önemini belirten ilgi çekici konuşmalar yapılmıştı. Küçük bir kızın anonsları yaparken Atatürkten cümleler okuması, toplantıya zaten heyecanlı bir hava vermişti. Fakat, o gün Siyasal Bilgilerin konferans salonundaki sıraları işgal eden Türk. Kadınlar Birliği Genel Merkezi idare heyeti üyelerini heyecanlandıran şey, yalnızca günün önemini belirten cümleler olmadı. Türk Kadınlar Birliğindeki son kaynaşma artık kimsenin meçhulü değildi. Birlik binasında Genel Başkan Günseli Özkayanın yaptığı basın toplantısından sonra da birlik ile Ankara Valii arasındaki karakedi hikâyesinden herkes haberdardı

Bilindiği gibi, inkılâptan sonra, birtakım siyasi olaylara, karışan Genel Merkez idare heyeti feshedilerek, verine zamanın Ankara Valisi tarafıdan bir müteşebbis heyet getirilmişti. Bu müteşebbis heyet te T...t

Kadın Gözüyle

Zam Meselesi

Jale CANDAN

Ankara, bilindiği gibi, bir memur şehridir. Bu bakımdan memurlara daha evvelce yapılması kararlaştırılan zammın 1963 mali yılı başına bırakılması başkentte tesirini göstermiş, hemen her ailede bu, baş konu halini almıştır.

Bugün memleketin siyasi havası halktan olgunluk ve sabır beklemeye, bir dereceye kadar, müsaittir. Hükümet üyelerinin tahsisatlarını 1 liraya indirerek, tasarrufa herkesten evvel riayet etmeleri yoluna gitmeleri bahis konusu iken ve hatta makam arabalarının küçültüleceği, belki de büsbütün kaldırılacağı söylentileri ortada dolaşırken daha iyi, daha emin bir yarın için hepimizin bugünden fedakârlık etmemiz tabiidir. Hep beraber olduktan sonra ve fedakârlığa hep beraber katlanmak şartı ile, bu konuda hükümete manen yardımcı olmak hepimiz için Ur vatandaşlık vazifesidir ve muhakkak ki istikbalimizin de garantisidir.

Birçok devletlerin tarihlerinde böyle sıkıntılı devirler olmuştur. Bu sıkıntıyı bir programa bağlıyarak, el birliğiyle geçirmesini bilen milletler sonunda muhakkak rahata kavuşmuşlardır. İkinci Dünya Harbinin sonunda birçok Avrupa devletlerinin katlandıkları asil sıkıntı ve birkaç sene içinde aldıkları parlak sonuç bunun bir canlı misalidir.

Ne var ki, sırtına fedakârlık yüklenen zümre bunun elzem olduğuna can-u gönülden inanmalıdır. Maliye bakanlığının, zam tehiri için öne sürdüğü gerekçe, zammın piyasadaki fiyat istikrarını bozacak mahiyette oluşudur. Hattâ bunun memleketi yeni bir enflâsyona götürmesi bile bahis konusu edilmiştir. Bu gerekçeye inanan ve baştakilerin de aynı şekilde sıkıntıya katlandıklarını gören memur, bugünkü hava içinde, zannedersem, fedakârlığı istiyerek kabul edebilir, fakat bu gerekçenin yanında, ileri sürülen bazı fikirler bunun tam aksinedir. Gazetelerden öğrendiğimize göre, bazı yetkililer, zammın fiyat istikrarını bozacak mahiyette olmadığını ileri sürmüşlerdir. Bu, bilâkis piyasayı canlandıracak, ona bir satın alma gücü enjeksiyonu şeklinde tesir edecektir. Son günlerde politikacıların da daha ziyade bu görüşe taraftar olduklarını müşahede eden memurun zihnine bir sual takılmıştır: Acaba hangi görüş samimidir? Memurun zam konusundaki psikolojik tutumu işte biraz da bu sualin cevabına bağlıdır. Eğer o, zam tehirinin bir bütçe açığı kapama gayretinden daha fazla birşey olduğuna inanır ve bu fedakârlığı istiyerek yaptığı takdirde memleketin istikbalini garantilemek hususunda hissesine düşeni kabullendiğine kanaat getirince, mesele yoktur. Fok eğer, bu başarılamazsa, hükümet daha icraatına başlarken kendisine karşı menfi olmaya hazır bir zümre yaratmış olacaktır. Çünkü memur öylesine dar bir bütçe içinde yaşamaktadır ki, kendisine bir muktesep hak olarak tanıdığı bu zammı çoktan bütçesine sokmuş, ona dayanarak bütçesinde gedikler açmıştır. Hele emekli, dul ve yetimlerin durumu daha da düşündürücüdür. Senelerden beri çektiğimiz ıstıraplardan biri de, yarın için plân yapamamak, yarın ne olacağımızı bilmemek olmuştur. Kendisine vâdedilen zammı alamaması, bu bakımdan, dar gelirliyi yeni bir umutsuzluğa götürebilir. Yeni hükümete kuvvet kazandıracak, şey muhakkak ki yalnızca bütçe açığı kapamak değil, aynı zamanda halkın pisikolojik desteğini elde etmektir. Zam tehirindeki samimi görüş memura telkin yolu ile benimsetilemiyecekse ve mebusların birçoğu bunu kendilerine bir politika konusu yapacak veya kendi çıkarlarına konuşacaklarsa ve şayet bu zam tehiri hakikaten zaruri değilse, bu tasavvurdan vazgeçmek herhalde yerinde olacaktır. Hükümetler değişse de vâdedilen bazı şeyler yerine getirilmelidir.

Kadınlar Birliği tüzüğüne göre kendi içinden bir başkan seçmiş, Feriha Öztürk böylece Türk Kadınlar Birliği Genel Başkanı olmuştu. Bu durum Kasım ayına kadar devam etti. Birgün idare heyeti toplandı ve Feriha Öztürkü başkanlıktan düşürerek yerine Günseli Özkayayı getirdi. Bu, Türk Kadınlar Birliği tüzüğünün idare heyetine verdiği bir hak tı. Fakat heyet, Feriha Öztürkün çalışma sistemini beğenmediği için, 14 üyeden hazır bulunan 10'unun ittifakile Günseli Özkaya başkanlığa getirildi..

Günseli Özkaya avukattır. Üstelik, senelerce kadın dâvaları ile uğraşmış, son olarak ta İstanbul T.K, B. Başkanlığını yapmıştır. İdare heyeti üyelerinin kanaatince, işlerini düzeltmek için tam böyle bir insana ihtiyaçları vardı. Tüzüğe dayanılarak seçim yapıldı. Feriha Öztürk başkanlıktan Uzaklaştırılarak, yerine Özkaya getirildi. İdare heyetince, bunda bir fevkalâdelik yoktur.

Seçim, Vilâyetçe de tasdik edildikten sonradır ki, İstanbulda bulunan eski Başkan geldi ve gıyabında verilen bu karara Valilik nezdinde itiraz etti. İşte Vali bu sırada araya girdi ve arabuluculuk yapacağını söyliyerek, üyeleri 6 Aralık sabahı, yeni bir seçim yapmak üzere Vilâyete davet etti. Üyeler on imzalı bir itirazname ile bu daveti reddettiler



Günseli Özkaya
Dikenli gül

ve Ankara Valisine, yeni Anayasanın yürürlüğe girdiğini, Cemiyetler Kanununun bu hususta sarih olduğunu hatırlattılar. Vilâyetten yeni bir seçim için emir almıyacaklarını, Valinin ancak usulsüzlük olup olmadığını tetkik için birliğe bir müfettiş gönderebileceğini ve aralarındaki bir seçim için de hiçbir müdahalede bulunamıyacağını, kanuni maddelere dayanarak izah ettiler.

Üyeler ayrıca, on kişinin imzasını taşıyan bu itiraznamenin, yeni bir seçim yapıldığı takdirde kimin kazanacağım sarih bir şekilde gösterdiğini ve seçime yeniden gitmeme yolundaki ısrarlarının da T.K.B. tüzüğüne riayet etme ve ettirme kaygusundan ileri geldiğini söylemektedirler. İddiaya göre, eski Başkan Feriha Öztürk, idare heyetinden geçirmek zorunda olduğu birçok meselelerde kendi başına kararlar almış ve kendi basma tasarruflarda bulunmuştur.

R A D Y O

Teşkilat

Bir tamim

Evelki haftanın sonlarında bir gün Ankara Radyosu idarecileri. Basın - Tayın ve Turizm Genel Müdürlüğünün 30 Kasım 1961 tarih ve 329 sayılı tamimini aldıkları zaman hayli şaşırdılar ve günlerdenberi devam etmekte olan dedikoduların gerçekleştiğini, Genel Müdürlük koltuğuna yeni birinin tayin edildiğini sandılar. Fakat iki daktilo sayfasını geçmeyen tamimin sağ alt köşesinde Bekir Tünayın imzasının bulunması, bu tahmini yapanların ne kadar yanıldıklarını gösteriyordu. Tamimde, Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlügüne ait Yayınlar ve Haberler, Turizm, Tanıtma, İdari İşler, İç Basın, Dış Teşkilât, Teknik İşler ve sonra da Radyo Dairesi, Ankara Radyosu, İstanbul Radyosu, İzmir Radyosu ve Erzurum Radyosu isimlerini taşıyan kuruluşlardan birer yönetmelik hazırlamaları ve yine özel durumlarda uygulanmak üzere bu kuruluşlardan bazılarından çeşitli planlar yapmaları isteniyordu. Bu daireler ve radyo idareleri, hazırlıklarını en geç 15 Aralığa kadar tamamlıyacaklar ve ortaya çıkan kararlarını yine aynı tarihe kadar Genel Müdürlüğün Büro Müdürlüğüne göndereceklerdi. Ondan sonra da Genel Müdür Yardımcısının başkanlığında kurulacak bir komisyon, bu kararları inceliyecekti.

İşte bu bakımdan, dakikalar geçtikçe tamimin önemi artıyordu. Çünkü bir teşkilâtın bütün mekanizmasını düzeltmek için kaleme alınan böyle bir tamim ancak vazife başına yeni gelen bir Genel Müdür tarafından ilgililere gönderilebilirdi. Aslında bu 9 maddelik emirlerin hepsi, uzun bir gecikmeyle Basın - Yayın ve Turizm teşkilatı görevlilerine duyurulmuştu. Aylarca önce Genel Müdürlük koltuğuna oturan Bekir Tünay, emrindeki dairelerin ve radyoların bir düzene girmesi için gerekli emirleri vermemiş ve şimdi olduğu gibi işe böylesine sarılmamıştı. Bu itibarla, Ankara Radyosu idarecilerinin eline evvelki hafta içinde geçen meşhur tamim, yeni vazifeye başlayan bir amirin başarıya ulaşmak için sarfettigi gayret ve hevesi bundan daha iyi belirlemezdi.

Acaba Genel Müdürün, tayininden bu kadar zaman sonra, sanki yeni tâyin edilmiş gibi kalemi eline almasının ve bu şekilde bir tamim yazmasının sebebi neydi? Vazife başına geldikten sonra sorumlu olduğu teşkilatın durumunu merak etmemiş miydi? Ankara ve İstanbul Radyolarının idarecileri, içinde bulundukları üzücü, utandırıcı durumu kendisine sözle veya raporlarla anlatmamışlar mıydı? Hattâ Ankara Radyosunun eski Program Müdürü, görevinden affını isterken, istifasında radyonun yürekler acısı durumunu madde madde belirtmemiş miydi?

Elbette bütün bunlar yapılmıştı ve Genel Müdürün, Türkiye Radyolarının durumundan haberi vardı. Bilhassa bahsi geçen istifadaki Ankara Radyosu ile ilgili gerçekleri Genel Müdürün unutması imkânsızdı. Çünkü ilk defa hiç çekinilmeden açıklanan bu noktalar, kendisini hayli sinirlendirmişti. Fakat gerçeği görünce, işi tatlıya bağlamasını da bilmişti. Demek oluyor ki, Genel Müdür, radyolarla pek ilgilenememiştir. Çünkü kendisinin sorumlulukları arasında turizm meseleleri vardır. Basınla ilgili işler Vardır. Şu vardır, bu vardır. Bütün bu işlerin yanında radyolarla ilgilenmeye sıra elbette ki çok geç gelecektir. İşte, nihayet bunun da sırası evvelki hafta gelmiş ve bütün teşkilâtın işlerini bir düzene koymak için bazı tedbirler alınırken radyolardan da birer yönetmelik hazırlamaları istenilmiştir. Fakat acaba buna niçin evvelki hafta lüzum görülmüştür?

Cevap son derece basittir: Türkiye Radyolarının bağlı bulunduğu teşkilâtın başına, yeni bir Bakan gelmiştir. Artık bu yeni Bakanla birşeyler yapmak lâzımdır. Sakat, acaba işe nereden başlanmalıdır?

İşte tam bu sırada AKİS, Türkiye Radyolarının bir yönetmeliğe sahip olmadığını yazdı ve Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığına ışık tuttu. Bu ışığın aydınlattığı yoldan gitmek ve radyo idarelerinden birer yönetmelik hazırlamalarını istemekten başka yapılacak iş kalmıyordu. Fakat, bu kadar lüzumla olan radyo yönetmeliklerini içinde bulunduğumuz şu günlerde alelacele hazırlamak yerinde midir?

Madem ki meşhur tamimi yazanlar bu sorunun cevabım düşünmemişlerdir, o halde radyo yönetmeliklerinin faydalarından söz açan AKİS'in şimdi de, 15 Aralığa kadar hazırlanması istenen aynı yönetmeliklerin niçin bir işe yaramıyacağını ve yönetmelik hazırlamadan önce halledilmesi gereken işlerin neler olduğunu örnekler vererek açıklamasında fayda vardır.

Görülmeyen gerçekler

Her şeyden önce, bu yayın organlarının tarafsızlığım, tutumunu ve amacım belirten bir kanuna şiddetle ihtiyaç vardır. Bu kanun, radyo veya televizyon gibi kuruluşların bağımsızlığım, işleyişini, programlarının şeklini, genel olarak belirteceği için, hazırlanması gereken yönetmeliklerin Radyo Kanununun ana hatlarına uygun olması gerekmektedir. Yine bu yönetmeliklerde belirtilecek olan vazifelilerin yetkileri ve sorum-

İşe Nereden Başlamalı ?

Mahmut T. ÖNGÖREN

27 Mayıs 1960 tarihinde bir ihtilâl olmuştur. Gayet tabii, bu ihtilâl, çeşitli konularda bizleri "27 Mayıstan önce" veya "27 Mayıstan sonra" diyerek söze başlamaya sevketmektedir. Radyolarımız hakkında konuşurken "27 Mayıstan önce" diye göze başladığımız zaman da sıraladığımız şeyler "Vatan Cephesi", "Radyo Gazetesi" ve uzun nutuklardır. Bütün bunlar bir günde, 27 Mayıs 1960 tarihinde radyolarımızdan kalkmıştır. Yine Türkiye Radyolarından "27 Mayıstan sonra" diye söz açtığımız zaman sıraladığımız unsurlar ise ümit, programların iyi olması için uzun bekleyiş ve bu ümidin ve bekleyişin boşa çıkmasıdır. Ayrıca radyolarımızın 27 Mayıs öncesi ve sonrası programları tarafsızca gözden geçirilecek olursa, 27 Mayıs öncesi programlarının daha ağır bastığı da gözden kaçmıyacaktır.

O halde 27 Mayıs sonrası radyo programları niçin düzelmemiştir? Bu soruyu soranların yerden göğe kadar haklı olduklarını her ne kadar kabul etsek bile, 27 Mayıs sonrasının bir geçiş ve hazırlayış devresi olduğunu da unutmamak gerekir. Çeşitli meseleler ve konular yanında radyo meselesinin bu devre içinde ele alınamaması hoş görülebilir. Fakat bu memlekette 27 Mayıs 1960 tarihi kadar önemli bir de 15 Ekim 1961 tarihi vardır ve ihtilâlden sonra yapılan ilk seçim tarihinin önemini burada anlatmaya kalkmak lüzumsuzdur. Bununla beraber "15 Ekimden sonra" diyerek söze başlarken, radyolarımızın bir düzene girmesi için son fırsatın geldiğini de ilgililere hatırlatmak yerinde *olar.*

Radyolarımızı bir düzene koymak için çalışırken işe nereden başlamalıdır? İşte bu konuda bir hazırlık yaparken "15 Ekimden sonra" sorulacak olan ilk soru budur. Olur olmaz bir yerden işe girişmek hem başarıyı geciktirecek, hem de belki düzenin kurulmasını tamamen önleyecektir. Bugüne kadar radyolarımızın her yanı inanılmayacak bir şekilde ihmal edilmiştir ve kimse de durumu inceleyip, bir plân yaparak bu işe girişmeyi akıl etmemiştir. Bu sebepten de radyolarımızda zaman zaman doyurucu programlara rastlanmış, fakat yapılan işlerin, atılan adımların hiç biri devamlı olmayıp, kısa bir süre içinde hepsi radyo mikrofonundan ve idaresinden silinmiştir.

"15 Ekimden sonra" radyoları bir düzene sokmak için çalışacak olanların, bu meseleyi adamakıllı gözden geçirdikten sonra bir Çeşit "radyo kalkınma plânı" yapmaları, ıslahata, göz boyamak için programlardan değil de, programların arkasında yer alan idari işlerden başlamaları, radyoların düzene sokulmasını ehil ellere ve menfaatçilik zihniyetiyle çalışmayanlara bırakmaları, halen radyolarda çalışan radyoculuktan anlamayanları başka işlere tâyin etmekten çekinmemeleri ve radyolardan iltiması, adam kayırmayı yok etmeleri hem kendilerini başarıya ulaştıracaktır, hem de dinleyicinin rahat bir nefes almasını Bağlıyacaktır.

tulukları da Radyo Kanununun çizeceği genel duruma göre tâyin edilmelidir.

Ayrıca, radyolarda şu anda görülen eksiklikler ve aksaklıkları Ortadan kaldırmadan yapılacak bir yönetmeliğin ise yarayacağı şüphelidir. Bu defa radyolardaki vazifelilerin kadroları birbirine karışmıştır. Meselâ, Ankara Radyosu Program Müdürlüğü kadrosu, radyo dışında başka bir vazifede çalışan birine verilmiştir. İstanbul Radyosu Program Müdürlüğü kadrosu ise, Ankarada Radyo Dairesinde çalışan bir memurdadır. Spiker vardır, Ankara Radyosu kadrosundadır, fakat İstanbul Radyosunda çalışmaktadır. Program prodüktörleri vardır, fakat spiker kadrolarında çalışmaktadırlar. Teknisyenler vardır, fakat marangoz kadrolarında vazife görmektedirler. Bu duruma göre yönetmelik, meselâ, "Bir prodüktör şu, şu, şu işleri yapar" diyecek, fakat prodüktör kadrosundakiler başka bir vazifede çalıştırıldıkları için yönetmelik uygulanamıyacaktır.

Bütün bu eksikliklerden başka bir de eleman yetersizliği vardır ki, işin yürümesini önleyen asıl budur. Meselâ yönetmelik, bir Program Müdürünün, bir Söz ve Temsil Yayınlan Şefinin veya bir müzik yayınları sorumlusunun, bir spikerin vazifelerini birer birer sıralayacaktır. Fakat bu vazifeleri yerine getirecek eleman bulmak, Ankara, İstanbul ve İzmir Radyoları için imkânsızdır. Bugün istanbul Radyosu kendine bir Program Müdürü, bir Söz ve Temsil Yayınları Şefi bulamadığı halde çalışmaktadır. Ankara Radyosunda ise, eleman durumu biraz daha iyi olmakla beraber burada da boş vakitlerini, ilgi çekicidir diye radyoda çalışarak değerlendirmek isteyen hevesliler ve yapamıyacakları işe iltimasla getirilen şefler bulunmadığını kimse inkâr edemez. Böyle bir kadroya yönetmelikle kesinleşen yetki ve sorumluluk dağıtmak, işlerin daha çok sarpa sarmasına yol açmaz mı?

Bir de ücret meselesi vardır. Meselâ 16 yıllık bir spikerin eline ayda 1000 lira bile geçmemektedir. Dinleyicinin zevkine, düşüncelerine seslenen bir programcı, ayda en fasla 600-700 lira kazanmaktadır. Maddi geliri bu kadar az olan elemanlara bir yönetmelikle dağıtılacak yetki ve sorumluluğun tam mânasiyle yürütülmesini istemek haksızlık değil midir acaba?



Bekir Tünay
Geç oldu temiz oldu

Sonuç olarak denilebilir ki, bütün bu eksiklikler tamamlandıktan sonra Türkiye Radyoları için birer yönetmelik hazırlamaya başlamak en faydalı bir davranış olacaktır. Yönetmelikleri şimdi hazırlamanın daha faydalı olacağını ileri sürenlerin düşünceleri bir an için kabul edilse dahi, Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğünde böyle bir yönetmeliğin maddelerini kararlaştıracak, radyo programlarından ve radyo işletmeciliğinden anlayan bir tek kişi bite bulmanın imkânsız olduğunu da unutmamak gerekir. Eğer aksi doğru olsaydı bugüne kadar bu meseleyi ele alan hiç olmazsa bir kişi çıkardı.



ZİRAAT BANKASI
Ziraat Bankasında
tasarrufu olanlara talih kuşu
bir değil bir kaç kere konar.
Her yerde her zaman
ZİRAAT BANKASI
A. Ayhan

T İ Y A T R O



Şehir Tiyatrosunda "İktidar"
Alkışlanan hiciv

İstanbul

"İktidar"ın hicvi

İstanbul Şehir Tiyatrosunun Komedi bölümünde, Yeni Tiyatroda, oynanmakta olan Maxwell Anderson'un "İktidar" adlı oyunu seyirciyi bir bayii düşündürmüş olmalıdır. Çünkü demokratik idareyi böylesine hicveden, Adeta yerin dibine batıran bir eser şimdiye kadar sahnelerimize Çıkmamıştır.

Şehir Tiyatrosunun böyle bir eseri seçimlerden hemen sonra, İkinci Cumhuriyetin ilk Meclisleri toplandığı günlerde, sahneye koyması birçok bakımlardan iyi olmuştur. Bir kara, gerçek demokrasinin kendi kusurlarını açıkça ortaya koymak, tartışmak, tenkide, hatta hicve tahammül atmak olduğunu, kötülükleri, suiistimalleri saklamakla değil, açıklamakla kuvvet bulacağını göstermiş oluyor. Çünkü bu oyun, -yirmisekiz yıl önce-, New York'ta oynandığı zaman ne -yazarın doğrudan doğruya oklarına hedef tuttuğu- milletvekilleri, Tahsisat Komisyonu üyeleri, ne de Amerikan hükümeti telaşa düşmüş, "Millet uğruna hayatlarını vakfetmiş olanlara" veya "Millet Meclisine hakaret", yahut "İktidar hükümetini halkın gözünde küçük düşürme" teraneleriyle temsil yasak edilmemiş, yazarı ve oynıyanları aleyhine dâva açılmamıştır. Bunun tam tersine, "İktidar" piyesi büyük bir ilgi görerek oynanmış ve 1933 yılının "en iyi piyesi" sayılmakla kalmamış, aynı zamanda "Amerikan toplumuna en yararlı düşünce ve idealleri ele alıp işleyen" bir eser vasfını da taşıdığı kabul edilerek Pulitzer armağanına layık görülmüştür.

Yağma Hasanın böregi

"İktidar" piyesi her perdesi Ve tablosuyla Washington'da, Tahsisat Komisyonunun sekreterlik ve toplantı odalarında geçiyor. Onaltı kişilik oyunda yalnız üç, kadın var: Başkanın sekreterliğini yapan kızıyla- Komisyonu altüst eden genç ve idealist milletvekilinin sekreteri, bir de Komisyonun tek kadın üyesi. Üst tarafı parlâmentoyu ve çeşitli grupları ellerinde oynatan kulis oyuncuları, politika kurtlan... Maxwell Anderson, Birleşik Amerika Devletlerinin yatırım politikasını idare eden ve o muazzam bütçeye istikamet varan bu adamları, birer politikacıdan çok, mensuboldukları çevrelerin, bölgelerin veya kurumların menfaatlerinden ve dolayısıyla kendi çıkarlarından başka birşey düşünmeyen bir soyguncu alayı, bir çete halinde gösteriyor. Ben * on milyonluk bir baraj inşaatı tasarısına, karşılıklı tâvizlerle akla gelmedik ilâveler yaparak, dörtyüz milyon dolarlık tahsisat vermek, böylece her biri birkaç milyon "vurmak" için elele vermiş azılı bir çete...

Bu azılı çetenin ipliğini pazara

çıkarmak için bütün gücünü ve zekâtını kullanan idealist milletvekili Alan Mc Lean, mücadeleyi tam kazanırken kaybediyor. Tasarıyı destekleyenler arasındaki menfaat ortaklığı o kadar genişliyor ve ağır basıyor ki, sonunda Cumhurbaşkanının "Veto"sunu bile kullanamayacağı bir ezici çoğunlukla kabul ediliveriyor...

Sahnedeki oyun

Hep Komisyon odalarında, hemen dalma erkekler arasında geçen ve politika mücadelesinden başka olaylpra pek 'fazla yer vermiyen bu çeşitten bir eseri, seyircinin ilgisini uyanık tutarak, sahneye koyup oynamak kolay değildir. Ama sahne düzenini Tunç Yalmanın gerçekleştirdiği "iktidar" umumiyetle tempolu, ahenkli bir oyunla oynanıyor ve zevkle seyrediliyor.

Paris yolcuları...

Küçük Sahnede, Haldun Dormen topluluğu, kişileriyle beraber seyircilerini de Londradan çok Parise götüren bir İngiliz komedisi oynamaktadır: Noel Coward'ın "Hepimiz Pariste"si -Private Lives-, Bunun sebebi de eserin ingilizce aslından değil, fransızcaya adaptasyonundan Türk diline çevrilmiş olmasıdır. Böyle olmasına da sevinmek lâzım. Çünkü sahnede olup bitenler kadar, olayların kahramanları da Manche'ın öte kıyısında tasavvur edilemiyecek kadar "Bulvar Tiyatrosu"nun özelliklerini taşıyorlar. Buna "Şampanya köpüğü" de denilebilir.

Bir çift, biribirini çılgınca seven, ama bir türlü rahat geçinemeyen, kavga, gürültü içinde hayatlarım cehennem haline getiren bir çift, nihayet ayrılmışlardır. Biri bir başka kadınla, öbürü de bir başka erkekle evlenmişlerdir ve., tam balaylarını geçirmeğe gittikleri gün, aynı otelin yanyana düşen odalarında, bitişik taraçada karşılaşıvermişlerdir. İkisi de birbirini bâlâ unutamamıştır, ikisi de lâf olsun diye yeniden evlenmiştir ve işin garibi, İkisi de yeni eşlerini pek sevememişlerdir. Bu ruh hali onlara yeni bir çılgınlık yaptırmaya yetiyor. Birisi yeni kocasını, öbürü yeni kanamı otelde bırakıp Parise kaçıveriyorlar. Orada eski neşeli, mesut ve biraz "gürültülü" hayatları yeniden başlıyor. Peşlerinden gelen bırakılmış yeni "karı - koca" ile bu "gürültülü" hayat komik bir "curcuna" halini almakta gecikmiyor ve nihayet "ihanete uğrayanlar" aynı oyuna kendilerini kaptırınca eski "yaman âşıklar" selâmeti daha rahat sevişebilecekleri ve kavga edebilecekleri bir yere sıvışmakta buluyorlar.

Sahnedeki oyun

Bu hoş komedi Küçük Sahnede ideal denebilecek bir kadro ile, dinamik bir oyunla, Teoman Orberkin güzel dekorları içinde, güzel oynanıyor. Haldun Dormen bu hareketli komediye Fransız vodvillerinin canlı ve renkli havasını, İngiliz komedilerinin ölçülü zarafetini katarak, vermeğe muvaffak olmuştur. Biribirine âşık çifti Ayfer Ferayla Turgut Borovalı, aldatılan ve teselliyi biribirinde bulmakta gecikmeyen öbür çifti de Gülbin Erayla Erol Günaydın tatlı bir oyunla canlandırıyorlar. Hem de aşırılıklara düşmeden... "Hepimiz Pariste"yi şimdi İstanbul sahnelerinin zevkle seyredilen en neşeli ve başarılı komedisi olarak hâlâ afişte tutan da bu oluyor.

Tiyatromuzun Meseleleri

Genç Kuşaktan Beklediğimiz

Lütfi AY

Son on yıl içinde tiyatromuzun gerçekleştirdiği başdöndürücü gelişmeyi biz içinde yaşayanlar, layıkıyla değerlendiremiyoruz. Düne kadar Devlet ve Belediye tiyatrolarımızın sayısı ikiyi, üçü geçemezken, bugün onikiyi bulmuştur. İzmir, Bursa ve Adana gibi büyük şehirlerimiz devamlı tiyatrolara kavuşmuştur, İki milyonluk İstanbulun Üsküdar, Kadıköy, Fatih gibi bellibaşlı semtleri şimdi kendi tiyatrolarına sahibolmuşlardır. Düne kadar ödenekli tiyatroların seyirci bulmakta güçlük çektikleri Ankarada, İstanbulda yeni yeni özel sanat tiyatroları açılmış ve mevsimden mevsime artan bir rağbetle karşılanmıştır. Düne kadar kadın rolleri kalabalık oyunlar, yeteri kadar kadın sanatçı bulunamadığı için, oynanamazken, şimdi biribirinden cevherli ve kültürlü kadın sanatçılarımız topluluklar kurmuş, özel tiyatrolar açmışlardır.

Bu göz kamaştırıcı gelişme bir devrim hareketine yol açmış, Türk sahnesinin sevk ve idaresi yeni kuşaklara devredilmiştir. 1908 kuşağından bugün bir Muhsin Ertuğrul ayaktadır. O da bütün kurmayım gençleştirmiş, sahneyi önderlik ettiği gençlere bırakmıştır. Elli yıllık uzunca bir gelişmenin sonucu olan bu tiyatro devrimini inceleyecekler, kadın sanatçılarımızın bu hareket içindeki müsbet rolleri üzerinde ayrıca duracaklardır. Bele kendi adlarına kurdukları topluluklarla sahne hayatımıza yeni bir renk ve mâna kazandıran Yıldız Kenterle Lale Oraloğlunun...

Ama aynı araştırıcılar başka noktalar üzerinde de anarla duracaklardır: Türk sahnesini eski kuşaklardan devralan genç sanatçılar bu sahnede neler yapmış, bizim için yeni ve ileri sayılabilecek hangi atılışları gerçekleştirebilmişlerdir? Devlet Tiyatrosunun, yalnız memleket içinde değil, yabancı ülkelerde de samimi bir takdir duygusu uyandıran ve Batı ölçüleri içinde devamlı bir seviye yüksekliği gösteren sanat çalışmalarını bir yana bırakırsak, yerli ve yabancı repertuvarın en dikkate değer eserlerini sahneye koyan, oynıyan gençlerimizden kaçı kendi ölçülerimizin üstüne çıkan, bugüne kadar bizde eşi görülmemiş, "dört başı mâmur" bir başarıya ulaşabilmişlerdir? Sayıları günden güne artan özel tiyatrolarımızdan kaçı bizim için yepyeni bir yolun yolcusu olmuş, ödenekli tiyatroların yapamadıklarım, yapamıyacaklarını yapmıya cesaret etmiş, kaçı yeni bir sanat anlayışının, yeni akımların, yeni fikirlerin öncülüğünü etmiş, kaçı yeni yazarlar, reji ve oyun alanında yani ve parlak istidatlar keşfetmiş, bunları yeni bir çığırın üslûbu içinde birleştirmeğe ve seyirci topluluklarına da kabul ettirmeğe muvaffak olabilmiştir?

Özel tiyatrolarımızın hemen hepsi, sahnemizi eski kuşaklardan devralan genç sanatçıların idaresindedir. Ama bunlardan kaç tanesi için yukarıdaki soruların karşılığı müsbet olabilecektir? Elele verip bir araya geldikleri zaman büyük bir kuvvet sağlayabilecek genç kuşağın, her gün, herkes bir yeni tiyatro kura kura, bir gün dağılıp erimesinden korkulur, özel tiyatroların çoğalması iyi, güzel bir şey. Ama her özel tiyatronun sanat, açısından ayrı bir görüşü, gerçekleştirmek istiyeceği bir fikri, söyleyecek bir sözü olmalıdır. Yoksa, her çeşniden ve tarzdan, rastgele hazırlanan -ve yerli eseri çok defa açıkta bırakan- devşirme bir repertuvar içinde, her telden saz çalarak yürütülen çalışmalar kimine parlak Bollerde kendilerini göstermek, kimine patronluğun tadım tatmak, kimine de, belki, biraz fazla kazanmak imkânlarını sağlayacak, ama genç kuşaktan beklediğimizi veremiyecektir.



Her tedbir emniyet için...

Tasarruflarınızı TÜRKİYE İŞ BANKASI'na yatırmakla paranızı emniyet altına almış olursunuz... aynı zamanda, senenin en zengin ikramiye çekilişlerinde şansınızı denersiniz. Üstelik % 6,5'a kadar faiz alırsınız.

Vadesiz hesaplarda her 200 liraya, vadeli hesaplarda her 100 liraya ayrı bir kur'a numarası verilir. Kur'a numaralarınızı keşidelerden 15 gün evvel hesabınızın bulunduğu Şubemizden öğrenebilirsiniz.

2 ay ara ile 2 büyük çekilişte:
6 MİLYON

29 Aralıkta:	7 Martta:
4 MİLYON	**2** MİLYON

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti


M.A.S
TURİZM ve TİCARET Ltd. Şti.
EN TECRÜBELİ ŞOFOR
VE TAM KONFORLU
OTOBÜSLERLE
TÜRKİYENİN EN BÜYÜK
OTOBÜS İŞLETMESİ
SABAH AKŞAM HERGÜN
İstanbul - Ankara - Konya - Mersin - Adana - İskenderun - Gaziantep ve Ankara - Kayseri
İstanbul Tel : 222446 360333 431035 495928
Ankara Tel : 126000 127777
Kayseri Tel : 1114
Konya Tel : 1769
Mersin Tel : 1671 1442
Adana Tel : 4399 2280
İskenderun Tel : 1670 1993
Gaziantep Tel : 1775 1326
AKİS - Reklâm — 284